

RIIGIKOGU

IV koosseis.

VII istungjärk.

157. koosolek.

19. juunil 1931.

Sisu:

1. Päevakorra täiendamine.
2. Teatamine komisjoni antud seaduseelnõust.
3. Komisjonide täiendavad valimised.
4. Eesti ja Läti riigile kuuluvate automobiilide ja mototsüklite üle piiri liiklemisel teedefondi heaks võetavatest maksudest vabastamise kokkuleppe kinnitamise seadus — III lugemisel.
5. Eesti-Soome kaubandus- ja laevanduslepingu ja selle lõpp-protokolli kinnitamise seadus — III lugemisel.
6. Kõlvatu võistluse vastu võitlemise seadus — III lugemisel.
7. Merikoolide seaduse muutmise seadus — II lugemisel.
8. Tollitariifide maksmapanemise seaduse § 3 muutmise seadus — II lugemisel.
9. Endise Eestimaa Mõisnikkude Maa-krediitseltsi põhikirja uuendamise korra seadus — I lugemisel.

Koosoleku avab esimene abiesimees
M. Martna kell 17.08 min.

Sekretäri kohal sekretär **A. Schulbach**.

1. Päevakorra täiendamine.

J. Järve' ettepanekul täiendatakse päevakorda 1. punktiga — komisjonide täiendavad valimised.

2. Teatamine komisjoni antud seaduseelnõust.

Sekretär: Riigikogu juhatus andis:
1. Eesti ja Läti vahelise ajutise majanduselepingu lisakokkuleppe kinnitamise seaduse rahaasjanduse komisjoni.

3. Komisjonide täiendavad valimised.

Valitakse:

rahaasjanduse komisjoni A. Sternfeldt'i asemele J. Lattik; haridusekomisjoni J. Vestholm'i asemele O. Liigand; väliskomisjoni J. Vestholm'i asemele J. Sihver.

4. Eesti ja Läti riigile kuuluvate automobiilide ja mototsüklite üle piiri liiklemisel teedefondi heaks võetavatest maksudest vabastamise kokkuleppe kinnitamise seadus — III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **L. Johanson**.

Seaduseelnõu võetakse vastu ühes redaktsiooniliste parandustega paragrahvide viisi ja terve sisu korraga.

Aruandja **L. Johanson**: Kuna redaktsiooni komisjon seaduseelnõu läbi vaadanud, teen ettepaneku, seaduseelnõu vastu võtta redaktsiooni komisjoni andmata.

Ettepanek võetakse vastu.

5. Eesti-Soome kaubandus- ja laevanduslepingu ja selle lõpp-protokolli kinnitamise seadus — III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Tonkman**: Palun teatavaks võtta, et redaktsiooni komisjon on seaduseelnõu läbi vaadanud.

Seaduseelnõu võetakse vastu ühes redaktsiooniliste parandustega paragrahvide viisi ja terve sisu korraga redaktsiooni komisjoni andmata.

6. Kõlvatu võistluse vastu võitlemise seadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **J. Klesment**.

Juhataja: Kuna II lugemisel seaduseelnõu paragrahvide tekst ette lugemata jäi, siis ka III lugemisel jätan teksti ettelugemise ära ja hääletan osade viisi.

Seaduseelnõu võetakse vastu osade viisi ja terve sisu korraga.

7. Merikoolide seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

Haridusekomisjoni aruandja **A. Usai**.

Juhataja: Jätan ära seaduseelnõu paragrahvide teksti ettekandmise.

Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel.

8. Tollitariifide maksmapanemise seaduse § 3 muutmise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **R. Kuris**.

Pealkiri võetakse vastu.
(Seaduseelnõu tekst.)

Majanduseminister **M. Pung**: Teen ettepaneku,

§ 3 kolmandas lõikes sõnad „1. juunini 1931“ asendada sõnadega: „1. oktoobrini 1931“.

O. K a s k: See seaduseelnõu esitati eelmise valitsuse poolt ilma tähtajata. Ta jäi komisjonis seisma, ja jäi seda seepärast, et põllumeeste rühm ei olnud nõus, kui tähtaega juures ei ole. Kuna meie olime tol ajal koalitsioonis põllumeeste kogudega, siis on huvitav ette tuua, miks nõuti tähtaega. Kardeti, et kui tähtaega sees ei ole, siis võidakse edaspidi sotsialistide poolt põllumajanduse tolle alandama hakata, mis soovitatav ei ole. Nüüd on kogupõllumehed ja sotsialistid valitsuses ja kordavad uuesti tähtaja ettepanekut. Üleliigne on see tähtaeg. Teie ei pruugi seda karta, kui koalitsioonis olete, et pärast 1. oktoobrit tullakse tollide kallale mitmel alal. Nii et ma arvan, üldse see tähtaeg, mis sel ajal sotsialistide kartusel üles võeti, on üleliigne ja võiks välja jääda.

K. A s t: Härra Kase poolt peeti tarvilikuks järeldus teha, nagu oleks tähtaeg, mida seaduseelnõu ette näeb, sotsialistide kartusel sisse võetud.

Milles asi seisab? Asi on väga lihtne. Sotsialistlik rühm, kes praegu üks suurem koalitsiooni rühmadest, ei poolda põhimõttelikult üldse seda õigust, mis käesoleva seaduseelnõuga valitsusele tahetakse anda. Kui aga olukord paratamata nõuab, et valitsusel sarnane volitus oleks, siis ei tarvitse see igavesti kesta. Meie teame väga hästi, misjaoks see volitus antakse, — selleks, et uusi tollitariife maksma panna. Teisteks otstarveteks ei ole ju seda volitust tarvis. Ma usun, et 1. oktoobrini on valitsusel küllalt aega uusi tollitariife maksma panna, ja seepärast ei ole mingit põhjust volitust igaveseks ajaks anda, ega ole ka härra Kasel, kes üldse väga kiire näib olevat järeldusi tegema, tarvis neid järeldusi teha, mis ta praegu tegi.

R. P e n n o: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Meie olime käesoleva seaduseelnõu arutamisel huvitavaid asjaolusid eelkõnelejailt kuulnud. Mäletavasti on kõigi tolliküsimuste arutamisel niihästi käesoleval kui ka eelmistel aastatel sotsialistide ridadest rõhutatud, eriti aga praeguse härra Teedeminister Oina poolt, et sotsialistid üldiselt põhimõttelikult toetavad tollitariifide maksmapanekut Riigikogu kaudu, see on, et need kui maksuseadused peaksid siit läbi käima. Minu arvates see argumentatsioon ei ole paika pidanud ja ei ole paika pidanud ka siis, kui sotsialistid olid vastasrinnas. Nüüd on nad sunnitud teisele seisukohale asuma, sellele seisukohale, mis õieti meile, keskrühmale, ette heideti, kes meie sel ajal valitsuses olime. Sellele on kõige aeg vastu vaieldud, ja mäletavasti veel viimasel tollitõstmise puhul, kui jahutollid olid aruta-

misel, võttis sotsialistide ridadest härra Oinas nende kaitseks sõna ja tähendas, et nad ka edaspidi tahavad selles suunas minna. Härra Kase poolt juhiti siis tähelepanu sellele, et see tee vast igakord ei ole otstarbekohane ja valitsusele tuleks lubada teed käia, mida eelmine valitsus käinud on. Nüüd kuulsin, et tahetakse suur tolliseadustik, mis valmis on, maksma panna samal viisil ja samu teid kasutades, nagu eelmise valitsuse ajal tolli kõrgendamiste puhul, mis lubatud oli seadusega teha.

Minu arvates on see õige, aga tahtsin konstateerida, et meie olime sellele teele asunud ja ei mõtlegi teisele teele asuda, aga sotsialistidel on kahjuks kaks seisukohta. Üks — siis, kui nad on opositsioonis, teine — kui nad on valitsuses.

Täna lugupeetud sotsialistide juht härra Ast on avalikult väljendanud, et volituse seadust on vaja selleks, et tollitariifi maksma panna. (V a h e l h ü ü e.) Seaduse pealkiri võimaldab muidugi ka üksikuid alandamisi. Meie praegune tolliseadustik võimaldab tolle kõrgendada, aga mitte alandada. Kui see õigus tahetakse anda ja valitsuse võimuga jõusse viia, siis on loomulikult õige küsida, milleks on vaja seda tähtaega. Võib-olla järgnevatel valitsustel või ka praegusel valitsusel edaspidi tuleb vajadus muuta tolliseadustikku, kui üksikud osad ei osutu elule vastavaks. Minule näib, et selle tähtaja sissevõtmine põhjendatud ei ole. Kui ühisel seisukohal asume, siis on otstarbekohasem valitsuse võimuga tollitariife maksma panna, enne kui Riigikogus neid peensusi arutatakse. (V a h e l h ü ü d e d.)

O. K a s k: See on õige, just põllumehed nõudsid tähtaja sissevõtmist kartusest sotsialistide vastu. Et vaielused on tekkinud, siis võin tähendada, millega siin tegemist on. Meil maksab kogu aeg seadus, et valitsusel õigus oleks tolle kõrgendada. Ka praegune valitsus võib selle põhjal tollikõrgendusi maksma panna. Käesolev küsimus tõusis üles sel põhjusel, et tekstiiltollide juures tegin mina rahaasjanduse komisjonis ettepaneku, tolle alandada. See ettepanek läks Vabariigi Valitsusse. Kuna rahaasjanduse komisjon selle vastu ei olnud, siis sai Vabariigi Valitsuses nii kokku lepitud selles küsimuses, et maksivad tekstiiltollid tulevad kinnitada. Kuid Vabariigi Valitsus esitas seaduseelnõu, mis praegu arutusel, et temale antaks õigus tolle alandada. Nii-sama oli ette nähtud, et tekstiiltollid tulevad revideerimisele, kui üldine olukord seda lubab ja nõuab. Et aga tollide alandamiseks puudub valitsusel õigus, seepärast esitati paragrahvi täiendus, et valitsusele antaks õigus tolle alandada.

Mis aga imelik on, on sotsialistide seisukoht. Härra Ast ütles kohalt otsekohe välja, et praegusele valitsusele anname selle õiguse, eelmisele mitte, sellepärast, et teda ei usaldanud. See on imelik seisukoht. Kujutage nüüd ette, sotsialistid annavad õiguse valitsusele, et 1. oktoobriini võib tolle alandada. Majanduseelu areneb edasi. Pärast 1. oktoobrit on valitsusel õigus tolle tõsta, aga mitte alandada, seda sotsialistid ei luba. Kus on siin järjekindluse loogika? Kui majanduseelu läheb normaalsemaks, siis peaks võimalus olema pärast 1. oktoobrit ka tolle alandada. (V a h e l h ü ü e.) Valitsusele jääb õigus selle järgi ainult tolle tõsta, aga mitte alandada pärast 1. oktoobrit. Teie, sotsialistid, olete siis teatud liiki kaupadelt tollialanduse vastu pärast 1. oktoobrit, kuigi see tarvilik oleks.

J. F u k s: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Siin rkl. Ast tähendas, et kui olukord nõuab, siis võib anda valitsusele tollide alandamise õiguse. Ja pärast tähendas, et just selle tollide alandamise tõttu paneb valitsus maksma uue tollitariifi. See tähendab, et valitsus tahab uut tollitariifi maksma panna ilma Riigikoguta. See seisukoht on risti vastupidine sellele, mis sotsialistidel rahaasjanduse komisjonis oli. Seal ütleb rkl. Johanson sõnasõnalt 15. jaanuari s. a. protokollis järgmist: „Praegune valitsus tahab rahvaesindust ignoreerida. See vaade on ka ametasutustes läbi löönud. See vaade pole aga õigustatud. Kui mõned seadused on halvad, siis pole see Riigikogu süü, vaid vastupidi — Riigikogu on valitsuse eel nõusid parandanud. Valitsus hindab praegu ennast üle. Riigikogu on meil ikkagi meie rahvaesindus ja tema õigusi ei saa ära võtta.“ Nüüd aga tahetakse valitsusele volitused anda seda teha ja iseseisvalt uut tollitariif maksma panna ilma Riigikoguta, kuna rahaasjanduse komisjonis härra Oinas, tolleaegne komisjoni liige ja praegune Teedeminister, oli kategooriliselt selle vastu, et ilma rahvaesinduse nõusolekuta uus tollitariif maksma pannakse. Seal käisid jutud selle ümber, et kaubandustööstuskoda olevat teada saanud uued tollitariifid, kaubandustööstuskoja seisukohta küsitakse, aga uut tariifiarvu ei tehta teatavaks Riigikogu rahaasjanduse komisjonile. Siin vähemalt oleks tulnud informeerida rahaasjanduse komisjoni. Aga mis meie nüüd näeme? Rahaasjanduse komisjonil ei ole tööd, meil aetakse „aktiivset majandusepolitikat“ üldkomisjonis saagijagamise seadustega, ja nüüd tulilakse siin ja öeldakse, et pannakse uus tollitariif maksma selle praegu arutusel oleva seaduse põhjal. Härra Oinas on rahaasjanduse komisjoni koosolekul 18.

detsembril 1930. a., kus see seadus arutusel oli, öelnud: „Tolli alandamise kaitseks ette toodud väide — takistada suurte kaubapartiiide sissevedu — ei pea paika. Kui valitsus selle abinõuga hakkab kaupade sissevedu reguleerima, siis tuleb sellest ainult tollitants. Kui valitsus tahab tolle alandada, siis võib ta seda teha Riigikogu kaudu, ja sarnane eelnõu leiaks vistist kõikides rühmades poolehoidu. Meie rühma seisukoht on see, et Riigikogu määrab tolli. Ka tollide kõrgendamise õigus tuleb valitsuselt ära võtta. Meie kardame, et valitsus käesoleva eelnõuga nõutud õigust tahab tarvitada selleks, et oma uut tollitariifi maksma panna Riigikogu seljaga. Kui selle eelnõu sihti olen tabanud, siis peaks valitsus seda siin selgesti välja ütleva.“ (V a h e l h ü ü e.) Härra Ast ütles seda täna õieti välja. Eelmiselt Majanduseministrilt, ehk ta küll meie rühma kuulus, ei kuulnud meie seda, ega ei teadnud ka mina seda, enne kui rahaasjanduse komisjonis härra L. Johanson'i suust kuulsime, et valitsus tahab selle volitusega tollitariife maksma panna. Aga siin tuleb rkl. Ast ja ütleb otsekohe välja, et see seadus on selleks, et selle volitusega tahetakse uus tollitariif maksma panna. (V a h e l h ü ü e.) Kuulge, härra Tonkman, ma ei tea, kelle poolt see ettepanek on tulnud, aga siin on öeldud, et: „K. Tonkman toetab aruandja redaktsiooni...“, tähendab, tähtaja sissevõtmist. (V a h e l h ü ü e.) Valitsuse eelnõu oli ilma tähtajata. (V a h e l h ü ü e.) Sest teatavasti on põllumajanduse kaitseks suurte vaevanägemiste tagajärjel tollimaksu mõne asja pealt kõrgendatud, näiteks rasvaainete, otrade j.n.e. pealt. On karta, kui volitus pikema aja peale antakse, siis teatavasti käiakse mõnede ringkondade poolt valitsusele peale, et põllumajanduse kaitsetollid saaksid kaotatud. Nüüd olete nende mõnede ringkondadega ühes valitsuses, olete nendega, kes rasvaainete ja odratollide vastu võitlesid, ühe valitsuselaua taga ja räägite hoopis teist keelt. Muidugi teie võite kulissidetaguses kokkulepped teha üht kui teist, aga ma arvan, et ka Riigikogu peaks selles teadlik olema. Ma tänan väga, et härra Ast omas otsekoheuses välja ütles, et uued tollitariifid tahab valitsus maksma panna, nagu härra Schütz tähendas, et põllumehed alla 5 ha pannakse töölistega ühte kotta, ühte patta.

K. A s t: Härrad opositsiooni esindajad teavad väga hästi, milles asi seisab, aga armastavad niisugust nägu teha, nagu ei saaks nad sellest aru. Seisukord on väga lihtne, kui lubate endile natukene seletada.

Meie nägime eelmise valitsuse päevil

kõige imestusväärsemat ja kõige otstarbekohatumat tollide kõrgendamise politikat. Meie tundsiime ka väga hästi seda tariifi, mida kavatseti maksma panna volituse seaduse põhjal, mis eelmise valitsuse poolt Riigikogule esitati ja mis alles täna on Riigikogus II lugemisel. Kui meie väga hästi tundsiime eelmise koalitsiooni valitsuse majandusepolitikat, tema negatiivseid külgi eriti just tollide alal, siis oleksime meie küll püsti hullud olnud, kui meie kõik ei oleks teinud, et see valitsus volitusi ei saaks tollitariifide maksmapanemiseks. Seaduseelnõu on tarvilik selleks, et tollitariife välja kuulutada. Teie ise omalajal esitasite selle eelnõu just selleks, et uusi tollitariife välja kuulutada. Teil oli tahtmine uusi tollitariife nii maksma panna, et ühtki tollialandust ette ei oleks võetud; aga ühtlustamise mõttes oleksid ometi ka teie ringkondade poolt väljatöötatud tollitariifid mõningaid vähendusi andma pidanud ja nende vähendamiste jaoks oli tarvis seda seadust, mille eelnõu praegu Riigikogus arutusel. Aga tariif ise oma mitmetes osades, nimelt tollide alandamise osades, on teile absoluutselt vastuvõtmatu. (V a h e l h ü ü e.) Tariif on meil juba 2½ aastat arutusel; ega meie pimedad pole, et ei teaks, missugune kuju tollitariifidel tol ajal oli, kui eelmine valitsus seda volitust nõudis. (V a h e l h ü ü e.) Meie teame väga hästi, et see oli Majanduseministeeriumi komisjonis, teame ka, millise kuju eelnõu Majanduseministeeriumi komisjonis omandas, teadsime, milline oli valitsuse tollipõhimõtte üldiselt, milliseid tendentse esindas eelmine valitsus tollide alal. Ja kui selliste perspektiivide juures esitati esimesejärgu tarbeainete uued kõrgendatud tollid, ja kui meie selle olukorra juures ei oleks teinud midagi, et seda tariifi nurja ajada ja eelmisele valitsusele seda volitust mitte anda, siis oleksime halvad sotsialistid olnud, oleksime olnud halvad riigikodanikud. Loomulikult tegime kõik, et seaduseelnõu Riigikogus arutusele ei tuleks, ja et uus tollitariif maksma panemata jääks, kuna oli lootust, et koalitsioon laguneb, nagu see pärast tõepoolest sündiski. (V a h e l h ü ü e.) Tänapäeval meie muidugi oleme informeeritud tollitariifidest ja leiame need vastuvõetavad olema. Loomulikult ei ole meil põhjust nende vastu seismiseks. Eelmist koalitsiooni ja valitsust meie ei usaldanud, praegust aga usaldame.

Mis puutub põhimõttelikusse küljesse, siis jääme oma endise seisukoha juurde, et see ei ole loomulik, et valitsusel on õigus tolle tõsta ja alandada, vaid see õigus peab kuuluma ainuüksi Riigikogule, nimelt siis, kui tahetakse, et tollipoliitika oleks stabiilne. Nisujahu tollide tõstmise puhul nägime, et valitsus esitas Riigiko-

gule selle tõstmise, ja Riigikogus viis koalitsioon selle ka läbi. Ka uute tariifidega oleks õigem just samuti talitada, kui meil oleks asjalik opositsioon, kui meil ei oleks demagoogid istunud... (V a h e l h ü ü d e d.) ja seaduseandlikud saboteerijad, siis oleks kahtlemata valitsus seda teed mööda ka käinud. (V a h e l h ü ü d e d.) Aga meie näeme, mis tehakse praegu sotsiaal- ja üldkomisjonis opositsiooni poolt. (V a h e l h ü ü d e d.) Siitsaadik ei ole komisjonides töötakistusi tehtud, praegune opositsioon teeb aga seda. Ma tahaksin näha, kuidas saaks uut tollitariifi maksma panna, kui see oleks rahaasjanduse komisjoni läinud ja sealt Riigikokku, kus iga paragrahvi juures oleks tehtud demagoogiat ja töötakistust, sest see tendents, mis käib läbi uuest tollitariifist, on teile vastumeelne. Vähemalt teie peate näo tegema, et see on teile vastuvõtmata. Teie majandusepolitika ja teie arusaamine tollipoliitikast, tööstuse ja põllumajanduse kaitse küsimustest on sootu teine kui praegusel koalitsioonil, ja sellepärast võtate kõik abinõud tarvitusele, et tööd takistada.

Vähemalt neli kuud tuleks Riigikogul töötada, enne kui saaks uued tariifid vastu võtta. Teie ei oska opositsiooni teha, teie oskate ainult blamaashi teha. (V a h e l h ü ü d e d.) Kuna täienduse seadust ei ole muuks tarvis, kui uue tariifi maksmapanemiseks, siis oleks loomulik, kui antakse tähtajaks 1. oktoober. (V a h e l h ü ü d e d.) Ühtlasi on loomulik, et edaspidi, vähemalt niipalju kui küsimus meist, sotsialistidest, oleneb, et meie ka teise poole sellest seadusest ära kaotame, et ka kõrgendamise õigus edaspidi valitsuselt ära võetaks.

Sekretäri kohale asub sekretäri teine abi **O. Gustavson**.

A. Anderkopp (fakt. märk.): (V a h e l h ü ü d e d. — J u h a t a j a k o p u t a b h a a m r i g a.) Austatud Riigikogu liikmed! Ma arvan, et peale selle ägeduse... (V a h e l h ü ü d e d.)

J u h a t a j a (koputab haamriga): Palun rahu! Palun rahu!

A. A n d e r k o p p: Ma arvan, et peale selle ägeduse, mis härra Ast oma esinemisega esile kutsus, võiks külma rahustusena mõjuda väike faktiline õiendus, et härra Ast on ette toonud täiesti ebatäpsed andmed. Eelmise valitsuse ajal oli Majanduseministeeriumi juures olev komisjon välja töötanud uue tollitariifide kava ja see kava oli ka valitsuse päevakorras arutusel, kuid kuna koalitsioonist osavõtvad üksikud rühmad selle kavaga ja tema normidega nõus ei olnud, langes kava kokkuleppel Riigivanemaga valitsuse päevakorrast ära.

Nii on siis see härra Ast'i väide, nagu oleks eelmine valitsus tahtnud Majanduseministeeriumi komisjoni poolt väljatöötatud kava maksma panna, absoluutselt ebatäpne. (V a h e l h ü ü e.) See kava võeti vähema nõupidamise järgi ära valitsuse päevakorrast, ega oleks temast ka asja saanud esitatud kujul, kuna ta tõsta tahtis tollinorme esimesejärgu tarbeainete pealt.

J. Z i m m e r m a n n: Aga kuidas, härra Ast, on lugu põhimõttega? Siamaani seletasite, et sotsialistide põhimõtted olid need, et ei võinud valitsusele anda tollide tõstmise õigust. Need põhimõtted olid alati põhimõtted ja pidid ka põhimõtteiks jääma, ja selle tähe all teie võitlete. Nüüd, kus teie kätte on läinud võim. nüüd usaldate seda võimu ja mingit põhimõtet ei tunnusta. Teie usaldate võimu ja sellenärast võib põhimõtted jalge alla tallata. Kas see on demokraatia või mis see on, mina ei suuda seda kuidagi seletada. Praegusel korral, ma arvan, ei olnud see teie põhimõte, vaid lihtsalt ettekääne ja tulevikus, arvan, kui sotsialistid põhimõttest räägivad, siis ma ka sellest aru saan. Praegune minister Oinas veel viimase jahutollikõrgendamise juures arvas, et põhimõttelikult on see õige, kui ainult Riigikogu tollisid muudab. (V a h e l h ü ü d e d.) Teil olid valed põhimõtted, et ei võidud valitsusele anda õigust tolle muuta.

K. T o n k m a n: Austatud Riigikogu liikmed! Mina rahaasjanduse komisjonis tegin põllumeeste rühma seisukoha teatavaks. On täiesti õige, et põllumeeste kogude rühm pooldab seda, et mitte ei või valitsusele niisugust volitust anda, et see ilma tähtajata oleks. Niisugust seadust vastu võtta ei saa. Oleme ka praegu sellel seisukohal. See, mis härra Fuks tähendas, see ei vasta tõele. Meie oleme öelnud, et oleme tähtaja poolt. (V a h e l h ü ü d e d.) Meie usaldame valitsust täielikult, aga meie ei ole kindlad, et sellele valitsusele ei järene teine valitsus, kes vastupidiselt hakkab talitama. (V a h e l h ü ü e.) Nüüd on see küsimus küllalt selge. (V a h e l h ü ü e.)

A. S c h u l b a c h: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Rkl. Ast on siit Riigikogu kõnetoolilt korduvalt üles astunud selle arvamiseavaldusega, nagu oleks tööerakond olnud kaheksatunnilise tööpäeva seaduse vastu, ja on ka seda korduvalt toonitanud, et tööerakond tegevat praegu sotsiaalkomisjonis kaheksatunnilise tööpäeva seadusele vastasrinda.

Mul on minevikus iuba olnud au siit Riigikogu kõnetoolilt seletada tööerakonna seisukohti kaheksatunnilise tööpäeva asjas. Need seisukohad on Riigikogu stenogram-

mides märgitud, ja igal Riigikogu liikmel on võimalus järele vaadata, missugused nad olid. Selle peale vaatamata tuleb härra Ast jälle oma kõlbmata võtetega ja korrutab seda. Ja et see härra Ast'i provokatsioon vastasrinda suhtes veel korduda võib, siis pean enda kohuseks selgitada, kuidas on lugu kaheksatunnilise tööpäeva seadusega, mida praegu arutatakse sotsiaalkomisjonis. Selle seaduseelnõu arutamine sünnib avalikult, komisjonis on esindajad kõigist Riigikogu rühmadest. Kõik, mis seal ette tuuakse, kantakse koosoleku protokollis, kust igalühel on võimalus järele vaadata, mis üks või teine komisjoni liige on seletanud. Tööerakonna rühma esindajana olen mina algusest peale selle komisjoni tööst osa võtnud ja seletasin algusest peale, et meie oleme 8-tunnilise tööpäeva poolt, kuna teiselt poolt olen juhtinud kogu aeg tähelepanu neile puudustele, mis seaduseelnõus esile tulevad. Komisjoni liikmed on mulle korduvalt tunnustanud, et olen asjalikult selgitanud neid puudusi ja härra Ast'i rühma kaaslased on sunnitud olnud minu arvustusega mõneski punktis ühinema. Vabariigi Valitsus on korduvalt parandusi esitanud nende puuduste kõrvaldamiseks, mille peale mina oma kohuseks olen nidanud tähelepanu juhtida. Mingit töötakistust sotsiaalkomisjonis ei ole olnud, seda võivad tõendada kõik komisjoni liikmed, sest vastasrinda liikmete seast pole sugugi rohkem sõnavõtmisi olnud, kui koalitsiooni rühma liikmete poolt. Aga on loomulik, kui koalitsiooni rühmadest liikmed võtavad sõna, siis ka vastasrinnal õigus on võtta sõna, vastates nende väidete peale. Kogu aeg on komisjonis asjalikult vaieldud, kunstlikke sõnavõtmisi pole olnud. Mitmel korral on olnud komisjonis momente, kus sõnavõtteid sugugi ei ole, kus seaduseelnõu võiks kiirelt võtta vastu, aga siis on koalitsiooni esindajad ise võtnud sõna ja seega viivitanud seaduseelnõu vastuvõtmist. Seepärast kui härra Ast tuleb nüüd vastasrinnale etteheiteid tegema, siis on see kas kolossaalne teadmatust, mida Riigikogu liige ei tohiks endale lubada, kui ta tuleb avalikult etteheiteid tegema teistele Riigikogu rühmadele, või teab ta väga hästi, kuidas asi on ja kannab siiski süüdistused ette, millest teab, et nad põhjendatud ei ole.

J. F u k s: Küsimus ei ole siin mitte niivõrt selle tähtaja andmise tähtsuses, kui neis põhimõtetes, mida sotsialistid täna maha salgavad. Sotsialistid, olles opositsioonis, ütlevad üht ja praegu valitsuses olles juba nisujahu tollide juures talitasid teisiti. Tahtsin seda siit veel kord kinni naelutada. Leidsin rahaasjanduse

komisjoni protokoll, kus härra Oinas ütleb järgmist:

„Eelmisel koosolekul valitsuse esindaja ei tahtnud möönda, et käesoleva seaduse alusel tahetakse uut tollitariifi maksta panna, kuigi mina seda oletasin.“ Seda härrad sotsialistid ainult komisjonis oletasid. Valitsuse esindaja ega keegi teine seda ei öelnud. Täna aga ometi kuuleme härra Ast'i suust niisama kui aamen kirikus, et uus tollitariif pannakse selle seaduse alusel maksmaks.

Härra Oinas ütles rahaasjanduse komisjonis järgmist: „Mina leian, et sarnasel viisil uue tollitariifi maksmapanemine ei ole õige. Kõrgendusi saab valitsus siiski maksta panna juba senise volituse põhjal. Alandused võiks aga väga hästi Riigikogus läbi viia. Kui valitsus omalt poolt uue tollitariifi maksmaks paneb, siis tuleb see ikkagi Riigikogule kinnitamiseks esitada, ja siis võib Riigikogu ikkagi tariife muuta, mille tagajärjel võivad spekulatsioonid tekkida. Spekulatsioon on alles siis võimalik, kui vaid kitsas ringkond teab ette tollide tõstmisest. Kui aga kõik sellest teavad, siis nivelleerib see spekulatsiooni võimalused. Tahetakse järjekindel olla, siis tuleks valitsusele õigus anda tollitariife määrata lõpulikult.“

(Sekretäri kohale asub sekretär A. Schulbach.)

„Üldiselt on aga maksmas sarnane kord, et tollitariifid määratakse parlamendi poolt. Ka meil tuleks uus tollitariif läbi viia Riigikogu kaudu. Arvan, et vastav erikomisjon võiks uued tariifid läbi viia kahe kuu jooksul.“

Sel korral oli härra Oina arvamine, et kahe kuu jooksul võiks erikomisjon tollitariifid läbi vaadata. Nüüd ütleb aga härra Ast, et selleks kulub 4 kuud ära. (V a h e l h ü ü e.) Härra Ast, Teie arvate, et meie rühm, olles opositsioonis, on opositsiooni opositsiooni pärast teinud. Seda on sotsialistid opositsioonis olles ise teinud, mitte meie. Meie ei ole selles asjas etteheiteid kuulnud, et meie opositsioonis olles asjatuid ettepanekuid oleksime teinud, või asjata mõne seaduseelnõu arutamist takistanud, vaid ka aakirjanduses on öeldud, et see on asjalikkuse piirides sündinud. Välja minnes seisukohalt, missugused seaduseelnõud on praegune valitsus esitanud, ja arvesse võttes, kui puudulikud need on, võtame käitisvanemate, nõlutöökoja ja krediitkassade seaduse, kus vastasrinda ignoreeritakse, kus andmeid ei anta meile, valitsuse esindajad loevad lehti, ei kuula seda, mis räägitakse komisjonis. Edasi, kui meie vaatame... (V a h e l h ü ü d e d.) Mina, härra Gustavson, ei ole kordanud siin protokolle, vaid pro-

tokollides on mitu korda üles märgitud sõnavõtmised, mis sotsialistid rahaasjanduse komisjonis tarvitavad, neid seisukohti härradel sotsialistidel aga nüüd enam ei ole. Meile heidetakse ette tuulelippusid j.n.e. Vaadake, kust nüüd need tuulelipud välja tulevad. Rahaasjanduse komisjoni 15. jaanuari protokollis öeldakse veel järgmist: „L. Johanson juhib tähelepanu sellele, et varemalt rahvaesinduse liikmed on osa võtnud tollitariifide arutamisest ilma et selle tõttu oleks spekulatsiooni tekkinud. Nüüd on aga valitsus uue tariifi välja töötanud, mida teavad ka mõned majandusetegeled, mitte aga rahvaesindus. Spekulatsioon, mida uus tollitariif võimaldab, on juba toimetatud. Mis mõtet on siis uut tollitariifi maksta panna ilma Riigikoguta — kardetakse parandusi? Suuri muudatusi Riigikogu üldises tollitariifis ei saaks teha, kuna tariifid üksteisega on ühenduses. Ei ole mingit põhjust võtta Riigikogult õigus tollitariife, kui suuremat maksustamise seadust, arutada. Kuna muudatused võiksid olla peamiselt tolli alandamise sihis, siis oleks parem, kui äriühingud sellest varem teada saaksid.“ Muidugi oldi selles kartuses, et kui tolli alandamine telegraafiteel maksmaks pannakse ja suured tagavarad on, siis ärimehed ei jõua neid tagavaru ära müüa ja võivad pankrotid tulla. Kui nüüd tahetakse valitsusele õigus anda tollitariif maksmaks panna, siis on teadmata, kas see tollitariif tagantiärele antakse üldse Riigikogule arutamiseks. Võib-olla, et seisukord praegusel koalitsioonil on niisugune, et — oleme rääkinud ja jääb sellega! (V a h e l h ü ü d e d.)

Aruandia R. Kuris (lõpusõna): Sõnavõtnud Riigikogu liikmed ei ole seaduse sisu kohta niisuguseid asjaolusid ette toonud, mis vajaksid ümberlõkkamist. Mis muutub tähtajasse, mille pani ette Maianduseminister, siis see tähtaeg ei ole rahaasjanduse komisjonis kaalumisel olnud, ja mina komisjoni nimel ei ole volitatud sellega ühinema.

Maianduseministri ettepanek võetakse vastu.

Seaduseelnõu tekst võetakse vastu ühes parandusega.

Juhataja: Seaduseelnõu II lugemine on lõpetatud.

9. Endise Eestimaa Mõisnikkude Maa-krediitseltsi põhikirja uuendamise korra seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Lep s: Härrad Riigikogu liikmed! Käesoleva seaduse saateks oleks mul järgmist öelda. Kõige-

pealt mõni ajalooline märkus. Endine Eestimaa mõisnikkude maakrediitselts, — ja selle seaduse järgi uuesti asutatavas pangas kuulub selle juurde ka Liivimaa mõisnikkude krediitselts, — on juba vanad pangad, mis on funktsioneerinud üle 100 aasta. Sel ajal, kui need pangad asutati, oli talupoeg alles pärisori, ta oli niioelda asi, elus inventar, mis mõisa juurde kuulus. Sellel ajal muidugi selle panga valitsemise ja juhtimise juures talupoja osa arvesse tulla ei võinud. Aja jooksul, kui pärisorjusest teorjusele üle mindi, seisukord selles suhtes ei muutunud, mõisnik jäi mitte üksi valitsejaks ja juhtijaks, vaid ka ainukeseks laenuvõtjaks sellest pangast. Asi muutub ainult teataval määral siis, kui esimesed kohad müügile lähevad. ja see kohtade müük, nagu teada, teostati selle mõisnikkude krediitseltsi kaudu. Sellest ajast peale saab ka talupoeg laenusajaks, kuid asjata oleks oodata olnud ajaloolisest perspektiivist vaadatuna. et ka talupojale selles pangas oleks mingid õigused antud. Need õigused, mis oleksid pidanud olema, jäid tulemata. Selle panga loomise ajal talupojal mingeid õigusi ei olnud. varandus aga, mida pank kasutas ja mida panga kaudu valitseti ja iuhiti, oli talupoja loodud. Kui ta pärast maade müüki iseseisvaks sai ja pangast laenu hakkas saama, jäi ta siiski panga valitsemises ja juhtimises pealtvaatajaks, ja see on kahtlemata ajalooline ülekoos. mis teistes maades õigel ajal parandati, nagu Saksamaal, kus väikemaomanik sai panga juhtimises ja valitsemises kaastegevaks. See ajalooline ülekoos on meil iäänud kuni siiani parandamata. Nüüd saab see täielikult ära parandatud, kuna mõisnik, suurmaomanik, välja on langenud meie majanduseelul. ja tema asemele astunud väikemaomanik, ja sellepärast on ka loomulik, et tema ka selle panga juhtimise ja valitsemise osas järeletulejaks saab, kuna need varandused, mis selles pangas on või sealt läbi käinud on, või jälle see asutus, mis loodud, on lõppude-lõpuks tema iou ja varandusega loodud. Sellepärast on ka arusaadav see põhimõttelik seisukoht, et panga liikmeteks loetakse need, kes sealt laenu said, nende eneste soovivaldusel. Sellega on ka ajalooliselt põhjendatud praeguse ümberkorraldatava panga konstruktsioon.

Teiseks tahtsin paar sõna öelda asja juriidilise külje kohta ja nimelt seda, et selle seaduseelnõuga, mis Riigikogus vastuvõtmisele tuleb, ei looda mitte iseenesest pank, vaid antakse valitsusele võimalus ellu kutsuda panka, mis eraalgatusel ja erapangana tegutsöks. Sellejuures näeb seaduseelnõu, mille läbivaatamisele meie asume, ette, et selle seadusega saab kustu-

tatud endise põhikirja jõud käesoleva seaduse piirides ja sel samal momendil, kui jõud kustub, astub uus, valitsuse poolt kokkuseatud põhikiri jõusse. See on sama moment, mis ka komisjoni seletuskirjas ära on tähendatud ja mis on aluseks nende õiguslikkudele vahekordadele ja õiguslikule konstruktsioonile ülemineemisel.

Kolmandaks tahtsin tähendada selle otstarbe kohta, milleks käesolev seadus vastuvõtmisele tuleb. See otstarve seisab selles, nagu juba ütlesin, et valitsusele antakse võimalus kutsuda ellu eraalgatusel ja erapangana tegutsev rahaasutus, kust põllumeestele pikaajalist hüpotekaarlaenu muretsetakse. Valitsusele antakse selleks seadusega võimalus, kuid seadus iseenesest ei loo panka. Meie ei tee panka, ehk küll komisjoni paljudel kordadel taheti sellega välja tulla, vaid siin antakse võimalus seda teha, ja valitsuse hooleks jääb tema ellukutsumist ja korraldamist juhtida nii, kuidas see otstarbekohane on. See pärast ei või käesoleva seaduse juures finantspoliitilised küsimused arutusele tulla selles mõttes, kuidas ja mil viisil valitsus seda üksikasjalikult teostada saab, kuidas valitsus selle panga ellu kutsub. Kui aga seda seisukorda vaatame, kuidas rahaturul üldiselt meie krediidiolud on, siis peame ütleva, et tööstuse ja kaubanduse jaoks meil üksi ei ole terve rida erapanku, vaid ka meie keskpank. Eesti Pank, on täielikult kaubanduse- ja tööstuse teenistuses ja sealt üldse põllumajandusele krediiti ei anta. See pärast on täiesti loogiline ja loomulik, et põllumajandusele peab loodama rahaasutus, kust temale seda krediiti antakse. Peale selle on kõik need laenud, mis annavad erapangad, peaaesialikult lühiajalised, ja meie teame, et põllumajandus sarnast krediiti tarvitada ei saa.

Nii et on loodud ebanormaalne seisukord, kus põllumajandus peab laenusid võtma kaubanduse-tööstuse pankadest ja nende lühikeste tähtaegade ja kõrgete protsentide tõttu välja ei kannata seda majanduslikku survet, ja sellepärast on terve rida raskusi, põllumajanduslikke oksjone, millest siin iganäev kuuleme. Selles mõttes tahame Vabariigi Valitsusele võimalusi anda neid raskusi kõrvaldada.

Mis puutub meie riiklikku maapanka, siis on ta seniajani peaaesialikult, ma ütlen peaaesjalikult, tegutsenud noorpõllumeestele laenude andmise alal, vähem vanapõllumeestele laenude andmise juures. ja tal ei ole tarvilikku kapitali, et sellega krediidinälga rahuldada. Pealegi ei ole seniajani väliserakanitali sellesse asutusse tõmmatud ja ei ole ette nähtud, et tulevikus seda tahakse.

Sellepärast arvan mina, et kõigil neil, kellel meie põllumajanduse huvid südamel,

ja samuti ka meie rahvamajanduse huvid, ei peaks selle vastu midagi olema, kui meie selle seadusega valitsusele võimaluse anname pikaajaliseks laenuandmiseks põllumajanduse pankade eraalgatusel ja erapan-gana ellu kutsuda. (V a h e l h ü ü d e d.) Ma loodan, et Riigikogus ei saa kedagi olema, kes selle seaduse vastu hääletaks. (V a h e l h ü ü d e d.) Ja ma arvan, kui vastuhääled kuuldavale tulevad, siis vast ehk need inimesed eksivad sellega ja ei ole järele mõelnud, missugused järeldused on, kui valitsusele ei anta võimalust põllupidajale appi tulla ja pankade ellu kutsuda, mille abil oleks võimalik krediitinälgga kustutada.

Teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

T. Kalbus: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Nüüd on siis Riigikokku jõudnud Vabariigi Valitsuse aktiivse majandusepolitika esimene õis endise mõisnikkude krediitseltsi ellukutsumise näol. Seda seadust peab Vabariigi Valitsus niivõrt kiireks, et on vaja juba sel istungjärgul vastu võtta. Veel kiiremaks peab aga seda koalitsioon eriti üldkomisjonis, kus need ettepanekud tagasi lükati, et selle seaduse finantspoliitiline külg anda arutada rahasjanduse komisjonile neilsamadel pretendentidel, nagu kõik pankade asutamise küsimused meil olnud. See ettepanek lükati tagasi seepärast, et see olevat asjata ajaviitmine, rahanduspoliitiline küsimus olevat iseenesest selge, ja seepärast arutab üldkomisjon ainult juriidilist külge, ja seaduseelnõu tuleb esitada Riigikogule, et saaks veel sel istungjärgul seda vastu võtta. Nähtavasti usub Vabariigi Valitsus ja koalitsioon, et kui selle seadusega endisele mõisnikkude krediitseltsile hing sisse aetakse, siis kõik majanduslikud raskused, mille all meie põllumajandus kannatab, ühe hoobiga kaovad. Mõisnikkude krediitseltsid on need asutused, kes meie põllumajandust peavad välja viima raskest seisukorrast. Need tühjad krediitkassad on siis see päästerõngas, mis meie põllumajandust peab aitama raskest seisukorrast välja viia. Aga ma arvan, kui mõni aeg mööda läheb, siis vist talupoeg näeb, et see ei olnud päästerõngas, vaid see oli rõngas, millega talumeest niiöelda ninapidi veetakse. Kuidas tõepoolest asjaga lugu on? Teie teate, meil asutati maapank ja maapanga ülesandeks on anda põllupidajatele pikaajalist hünotekaarlaenu. Teist pankade juurde asutada ei ole meil mingit mõistlikku alust ega ka mingit tarvidust. Praegune maapank suudaks küllaldaselt täita neid ülesandeid, mis põhikiri tema peale paneb ja mis otsustabeks ta asutati, kui tal aga küllaldaselt raha oleks, ja kui ta turgu leiaks pantkir-

jade realiseerimiseks, kas sise- või välis-turul. Kuid nende pantkirjade juurde tul-en ma veel tagasi. Üldse kannatame, nagu meie kõik teame, pankade ülirohkkuse all, ja nüüd uut pankade juurde asutada oleks otstarbekohatu ja põhjendamatu. Kõiki-del on teada, et mida rohkem on pankasid, seda suuremad administratsiooni ja kõik teised kulud, ja seda kõrgem on laenuprot-sent. (V a h e l h ü ü e.) Kui nüüd ühel pangal, eriti meie maapangal on raske kapitali juurde tõmmata, vaatamata selle peale, et riigi poolt sissemaksud põhi-kapital on 160 miljonit ja pank kindel, ei saa ta oma pantkirju realiseerida, siis on päris selge, kui uus pank juurde asutada, et kahel pangal palju raskem on pantkirju realiseerida. Ei ole meie Eesti nii suur, ja ei ole raha niipalju, et inimestel oleks võimalik raha nendesse pantkirjadesse paigutada. Sellel seisukohal, millest ma kõnelen, asus praegune Riigivanem Päts 1922. a., kui esitas Riigikogule maapanga põhikirja ja Eestimaa mõisnikkude kre-diitseltsi likvideerimise seaduse. See saa-deti härra Pätsi allkirjaga 24. novembril 1922. a. nr. 2553 all Riigikogusse ja selle seletuskirja lhk. 3. kõneleb selleaegne va-litsus järgmist: „Asutatava maapangale ainuõiguse andmine pantkirjade välja laskmiseks on tarvilik, et nende realiseeri-miseks paremaid tingimisi soetada ja üht-lasi täitsa soovimata võistlust selles asjas teiste krediitasutuste poolt kõrvaldada.“ See oli härra Pätsi ja selleaegse valitsuse seisukoht 1922. a. Nüüd on sellest 8—9 aastat möödunud ja nüüd on see seisukoht hoopis muutunud: ei maksa need argu-mendid, mis sel ajal mõõduandvad olid, mitte midagi. Nüüd on need argumentid kolikambri visatud, ja peosa mängivad parteipoliitilised huvid ja kombinatsioonid. Igalühel on ju teada, et pangal ainult siis usaldust võib olla, ainult siis võib ta pant-kirju realiseerida kas sise- või välismaal, kui tal põhikapital ei puudu. Puudub tal põhikapital, siis ei usalda sarnast pankade keegi ning pantkirjade realiseerimiseks ei leita turgu. Sellepärast on väga tähtis, ja eriti komisjonis oli väga tähtis seda küsi-must selgitada, missugused ressursid siis praegusel ajal on mõisnikkude krediitsel-sidel, mida nüüd tahetakse elustada. Pean otsekohe ütleva, et neid andmeid komis-jonile ei antud. Neid tuli niiöelda välja pressida, kuid siiski täpseid andmeid ei saadud. Valitsuse esindaja ütles otsekohe, et need andmed ei ole sugugi tähtsad käes-oleva seaduseelnõu juures. Ka bilansi kohta, mis meile esitati, tähendati, et valit-sus ei mõtlegi seda analüüsima hakata, ei mõtlegi kindlaks teha, kui suur on aktiva ja passiva, kuna see käesolevasse asiasse üldse ei puutu. Lõpuks jõudis komisjon niikaugale, et vähemalt Eestimaa krediit-

seltsi hooldajad tulid komisjoni ja andsid oma hindamise bilansi. Ja see bilanss käis järgmiselt: aktiva 929.000 krooni, passiva 604.000 krooni, nii et puhas ülejääk oleks 325.000 krooni, ehk teiste sõnadega 32½ miljonit senti. (V a h e l h ü ü e.) Ma arvan ka, et see on täiesti fantaasia, nagu härra Schilling ütleb, ja ta tunneb seda asja ometi paremini kui keegi teine. Komisjonis selgus, et aktivasse on võetud seltsi maja 55 miljoni senti väärtuses, kuna igauks teab, et 55 miljonit selle maja väärtus ei ole. Mina olen asjatundjatega kõnelenud, ja nemad arvavad, et kõige rohkem võib maja väärtus olla 30 miljonit senti. Tingimata see on kõrgelt arvatud. (V a h e l h ü ü e.) Kui kasutamist aluseks võtta, ka siis ei tõuse maja väärtus üle 30 miljoni senti. Teame, et maapank maksab krediitseltsile 2¼ miljonit senti aastas üüri. Krediitselts asub ise seal majas, ja arvame ka seltsi enese poolt tarvitavad ruumid üüri alla, siis teeb kogu üür umbes 3 miljonit senti välja. Kasutamise väärtust aluseks võttes, saame maja väärtuse samuti 27—30 miljonit senti. Kui see maja oleks ilma obligatsioonideta, võlgadeta, siis võiks rääkida, et seltsil mingi aktiva maja näol olemas. Aga see maja on panditud pikalaenu pangale 27 miljoni 700 tuhande senti eest. Pikalaenu pangal on esimene obligatsioon selle maja peale. Hooldajatel oli tarvis raha pantkirjade väljaostmiseks, mis kuldmarkades oli välja antud, ja see raha, 27 miljonit või veelgi rohkem, läks Mendelsohn'ilt pantkirjade väljaostmiseks. Sisuliselt on maja pikalaenu panga oma või teiste sõnadega riigi oma. Kui meie nüüd aktivast või ülejäägist, mis hooldajad esitasid, ja nagu tähendasin, et see on 32 miljonit 500 tuhat senti, maha arvame 25 miljonit, siis jääks 7 miljonit järele Eestimaa krediitseltsi aktivasse. (V a h e l h ü ü e.) Aga teised postenid, mis aktivas ja passivas leiduvad, neid ei saanud üldkomisjon kontrollida, sest valitsuse esindaja ütles, et neid ei tahetagi kontrollima hakata. Pidime võtma tõena seda, mis hooldajad ette kandsid. Kuid olukord oli igatahes sarnane, et maja väärtus oli aktivasse suurem võetud tegelekust väärtusest. Sellepärast on kahtlane, kas teised postenid bilansis ka üle hinnatud ei ole. Ei ole teada, kuidas hooldajad hindamise bilansi kokku seadsid. Kas nad olid arvestanud kahjudega, mis pank sai Mendelsohn'i operatsiooniga. Minul on see summa teada, see on 30 miljoni ümber. Kahjuks ei tea ma öelda, kas see summa arvesse võetud on. Kui seda arvesse võetud ei ole, siis tuleb, nagu rkl. Schilling ütles, aktivele kaks miinust ette panna. Nende andmete põhjal, mis komisjonis kasutada olid, paistab, et endisel

mõisnikkude krediitseltsil üldse mingit põhikapitali järele ei jää.

Mis nüüd Liivimaa mõisnikkude krediitseltsisse puutub, siis neid andmeid meie üldse saanud ei ole sellepärast, et Liivimaa mõisnikkude krediitseltsi hooldajad komisjoni koosolekule ei ilmunud. Mingid andmed bilansi kohta andsid Tallinna krediitseltsi hooldajad, aga ega nendega rehkendada ei saa. Tallinna krediitseltsi hooldajad on ikkagi teised, kui Tartu krediitseltsi hooldajad. Missugune ülejääk on Liivimaa mõisnikkude krediitseltsil, selle kohta andmeid minul üldse ei ole. Võib-olla, et seal on ka mõnesugune ülejääk, aga võib-olla ei ole. Vaadake, niisugune olukord on siis selle kavatsetava panga varanduste suhtes. Teie näete, et põhikapitali üldse ei ole. Võib-olla väga võimalik, kui kõik kohustused ära tasutud saavad, et siis mõnesugune miinus järgi jääb. Nüüd tahetakse siis niisuguses olukorras panka asutada, ja veel panka, kes peab välismaal uuesti asutatavast agraar-pangast laenu saama. Vaadake, selles seaduse seletuskirjas valitsus ütleb järgmist: „Praegu on päevakorral rahvusvahelisel alusel maa-krediitpanga asutamine. Nüüd peaks meie maaharijatel pank tekkima, mille kaudu nad võiksid rahvusvahelisele rahaturule ilmuda, et ka meie maaharijad võiksid saada odavama protsendilist ja pikema aja jooksul tasutavat laenu, millega võiks kõigepealt ära tasuda rasked lühiajalised laenu pankadele, milline nähtus praegu kõige kiiremat lahendamist nõuab. Ei ole seepärast mitte enam kasulik viivitada endise mõisnikkude maakrediitseltsi uuel alusel elustamisega.“ Ja kas teie arvate, et välismaa raharingkonnad, teades, et asutatakse pank, kellel mitte pennigi põhikapitali ei ole, et siis nemad tulevad laiade kätega vastu ja annavad meie uuesti asutatud pangale mõnesugust krediiti. Kindlasti vastavad nad eitavalt ja eitavalt vastavad nad juba seepärast, nagu ma ajalehest loen, missugustel alustel see rahvusvaheline agraarpank asutatakse. Seal on öeldud: see pank annab laenu ainult riikide hüpotekaar-keskpankadele. Riikide valitsused vastutavad selle eest, et rahvusvahelise panga poolt antud laenu suhtes kõik kohustused korralikult täidetakse. Rahvusvahelise agraarpanga põhikirjas nõutakse, et pangad saavad sealt laenu ainult riikide valitsuste vastutusel. Tähendab see motiiv, miks seda panka või seltsi tahetakse elustada, et laenu saada rahvusvahelisest agraar-pangast, see langeb vette. Ei anta erapankadele laenu, vaid antakse ainult riiklikkudele agraarpankadele ja valitsuse garantiil. Üks asi on kindel, kui tahetakse üldse sellele pangale välismaalt laenu saada, ja eriti sellelt agraar-pangalt, siis peab valitsus oma garantii andma.

Võib-olla, et siis ka antakse. Vististi on asi nii, nagu ma tsiteerisin, et ei aita ka valitsuse garantii, vaid saab ikkagi riiklik pank, aga mitte erapank. Ühekse aastat tagasi, kui maapanga asutamise ja krediitseltside likvideerimise küsimus härra Pätsi, praeguse Riigivanema, poolt, kes sel ajal, nagu ma tähendasin, Vabariigi Valitsuse eesotsas seisis, Riigikogule esitati, siis oli nende krediitseltside majanduslik olukord palju parem. 8—9 aasta jooksul on hoolekanne väga suured summad ära tarvitanud, sellepärast on selge, et praegusel ajal neid elustada on palju raskem, palju lootusetum, kui 8—9 aastat tagasi. Mis ütles selleaegne Vabariigi Valitsus ja härra Päts selle küsimuse kohta? Kui lubate, ma tsiteerin härra Pätsi seletuskirja selle seaduse juurde. See kõlab järgmiselt: „Maapanga põhikapitaliks on 100 miljonit senti. Pank, millel muud põhikapitali ei ole, kui väljaantavatest laenudest kinnipeetavad summad ja võimalikud järelejäägid kahe endise krediitseltsi likvideerimisest, oleks rahanduslikult küljest äärmiselt nõrk ja suudaks vaevalt usaldust äratada isikute juures, kes oma kapitali tahaksid panna panga pantkirjadesse.“ Seda ütles härra Päts 8 aastat tagasi maapanga põhikirja ja kahe krediitseltsi likvideerimise puhul. Sel ajal oli krediitseltside olukord majanduslikult palju parem kui praegu, sest hoolekanne on seda palju halvemaks teinud. Siis edasi: „Eesti ja Liivi mõisnikkude krediitseltside likvideerimist maapanga kaudu tuleb kohasemaks lugeda, kui nende ümberloomist. Asi seisab nimelt selles, et on äärmiselt mitte soovitav ja ühtlasi tülikas otsekohest järgivust alal hoida vanade, hoopis teistsugustel tingimustel asutatud ja teistsugustes oludes töötanud pankade ja uue panga vahel, mille ülesandeks on maakrediiti organiseerida hoopis muutunud majapidamiste olude juures.“

Edasi lehekülj 5. öeldakse järgmist: „Mis puutub krediitseltside võimaliku aktiivse ülejäägi üleandmisesse uuele pangale, siis on see õige, sest et ülejääk on praegu põhjalikult muutunud majapidamise olude tõttu õieti res nullius, mis riigi päralt on, kes tema uuele pangale üle annab.“

Nii tunnistas härra Päts sel ajal, et kõik ülejäägid on riigi päralt ja peavad maapangale üle antama. Need olid praeguse Riigivanema seisukohad 8 aastat tagasi. Nüüd aga need finantspoliitilised kaalutlused, mis sel ajal olid mõõduandvad, ei maksa midagi seepärast, et praegusel momendil nõuavad küsimuse teistsugust lahendamist parteipoliitilised, aga mitte finantspoliitilised kaalutlused. Teie näete, kui nõrk ja kui tühi see pank on,

mida tahetakse asutada. Kui meie aga seaduseelnõu loeme, siis näeme, missugused õigused uuele asutatavale pangale tahetakse anda. Punktis 7 on öeldud: „Seltsi pantlehti võib võtta vastu riigi valitsusasutistega tehtavate lepingute kui ka aktsiisi- ja tollimaksu kindlustuseks Majanduseministri loaga ning tema poolt nende turuhinna põhjal määratava hinna järgi; nendesse pantlehtedesse tohib mahutada ka vaestelaste ja seltside ning omavalitsuseasutiste kapitale.“ Teie näete, et pangal ei ole pennigi põhikapitali ja temale antakse õigus vaestelaste kapitali pantkirjadesse mahutada. See on suurem häbematus, kui antakse pangale sarnane õigus, kellel ei ole põhikapitali ja kes üldse nõrkadel jalgadel seisab. Ei tohi niisugust panka asutada, ei tohi talle ka õigust anda vaestelaste kapitale mahutada pantkirjadesse. Kes selle eest vastutab, et raha tuulde ei ole visatud? Ma usun siiski, et Vabariigi Valitsus ja koalitsioon spekulierib meie kodanikkude naiivsuse, rumaluse, peale... (V a h e l h ü ü d e d.) Hooldajad teavad väga hästi, et nad vastutavad. (V a h e l h ü ü e.) Ja vististi peab sellega rehkendama. Veel vähem on loota, et niisugune pank võiks rahvusvaheliselt turult mõnesuguseid summe saada, vähemalt ilma Eesti riigi garantiita mitte.

Sellepärast siis need jutud, mis aruandja sissejuhatuseks tegi, et vaadake, missuguses olukorras oli meie talupoeg 100 aasta eest, et ta pidi mõisnikkudele maksu maksma ja nüüd võtab selle üle mõisnikkude käest, mis ajalooliselt ta pärandus, on tühi jutt: varandust ei ole, on tühi pank.

Väga võimalik, et võib juhtuda veel järgmine lugu. Selle seaduse järgi on endistel laenusaaajatel õigus uue panga liikmeks astuda. Kui nad liikmeks astuvad, siis ei vastuta nad mitte ainult oma laenusummaga, vaid vastava paragrahvi järgi, mis põhikirjas on olemas, võib nende peale panna ka lisakohustusi. (V a h e l h ü ü e.) Jah, lisavastutus. Ja kes garanteerib, et passiva aktivast suurem ei ole ja endistele laenusaaajatele, kes liikmeks astunud, seda puudujääki kinni ei lasta maksta? See oleks aga otsekohe nende talupoegade ninapidivedamine. (V a h e l h ü ü d e d.) Sellepärast ei ole ükskõik, kas meie seda varanduslikku küsimust arutame või ei. Riigikogu peab teadma seda, et ta on selle eest vastutav, ja kui ta sellele seaduseelnõule oma sanktsiooni annab ja kodanikud laseb sisse vedada, siis ei ole Riigikogu õigel seisukohal. Nende krediitseltside praegust olukorda oleks pidanud kaaluma rahaasjanduse komisjon ja eriti Vabariigi Valitsus. Vabariigi Valitsuse esindaja ei oleks tohtinud tulla komisjoni ja öelda, et

see pole tema asi, bilansi ja majanduseküsimuste analüüsimine ei ole valitsuse ülesanne. Seepärast teie näete, missugused tagajärjed sellel võivad olla. Kui panga asutamine oleks niisugune, et tal rahvaga kokkupuutumist ei ole ja see mõni eralõbu oleks, siis tehtagu seda, aga niisuguse asutuse loomine ei tohiks kodanikkude sissevedamiseks olla.

Nüüd peatun mõne sõnaga ka põhikirja juures. Selles seaduseelnõus, mille vastuvõtmist soovitakse, on ette toodud need põhimõtted, mis niiolelda praegumaksvas põhikirjas muutmisele peaksid kuuluma. Teised paragrahvid, mis põhikirjas, jäävad muutmata. Seaduseelnõu on nii konstrueeritud, ja seda seletati ka komisjonis. Aga vaatame, kuidas see põhikiri iseenesest välja näeb. See põhikiri on maksma pandud aastakümneid tagasi ja omalajal võib-olla oli otstarbekohane, aga võib-olla oli otstarbekohane mõisnikkude suurmaapidamiste suhtes, kuid kas see otstarbekohane on meie talupidajaile, on iseküsimus. Näiteks peaksid muutmata jääma §§ 31 ja 32. Need paragrahvid räägivad administratsioonist: kui keegi talupoeg jätab maksu maksmata, viivituseprotsendid j.n.e., siis on pangal õigus tema kohta võtta administratsiooni alla. Administraator pannakse tallu sisse, § 32 järgi määrab pank administraatorile tasu ja palga. Laenusajal ei ole absoluutselt midagi selle kohta öelda. Võib-olla oli see suurmaapidamistele otstarbekohane, suurest ja laiast majapidamisest oli tarvis ülevaadet saada, mis seal tehakse. (V a h e l h ü ü e.) Talupidajale administraator ei kõlba. Tema palk sööb talu ära. (V a h e l h ü ü d e d.)

§§ 33—45 kõnelevad kohtu korrast ja võlgade sissenõudmisest. Need lähevad lahku meil maksvast üldisest korrast. (V a h e l h ü ü e.) Vähemalt need paragrahvid oleksid pidanud uuest põhikirjast välja jääma.

Vaadake, niisugused võimalused on praegumaksva põhikirja järgi, ja neid võimalusi lubab see seaduseelnõu kõik põhikirja sisse jätta.

Seletuskirjas öeldakse, et meie talu- nojal on raske seisukord — tarvis lühiajalised laenud pikaajalisteks muuta. Ja selleks ongi seda panka vaja. Aga kui vaatame põhikirja § 52, siis näeme, et pangal on õigus ka lühikeseajalisi laene anda.

Peatuksin peale selle veel lühidalt ka juriidiliste küsimuste juures. Teie näete sellest seaduseelnõust, et Vabariigi Valitsusele antakse õigus endise Eestimaa mõisnikkude maakrediitseltsi põhikirja muuta, täiendusi ja kustutusi teha j.n.e. Esimene küsimus on, kui see seaduseelnõu nii konstrueeritud, nagu ta meile

kätte anti, kas on praegune põhikiri maksev või ei ole. Kui ta maksev ei ole, siis ei saa Vabariigi Valitsusele õigust anda muuta põhikirja, mida ei ole olemas. Aga kui põhikiri maksev on, siis tekib siin iseküsimus. Üldkomisjonis seltsi hooldaja härra Aronson, kes jurist on, leidis, et põhikiri ei ole maksev ja põhjendas seda 1919. aastal antud seltside likvideerimise ja registreerimise seadusega ja 1926. aastal väljaantud ühe teise seadusega. Üldkomisjon ei katsunudki seda küsimust selgitada, kas endise Eestimaa mõisnikkude maakrediitseltsi põhikiri on maksev, mille muutmiseks Vabariigi Valitsusele õigus antakse. Seega üldkomisjon ei tahtnudki juriidilisi küsimusi, mille pärast õieti see seaduseelnõu üldkomisjoni anti, selgitada. Minule paistab, et härra Aronson'i arvamine võib ka põhjendatud olla, sest Riigi Teatajas nr. 37 — 1926. aastast on seadus, mille pealkiri on: „Mõnede seltside, ühiste ja nende liitude likvideerimise seadus.“ Selle § 1 käib järgmiselt: „Enne 11. novembril 1918. a. asutatud seltsid, ühised ja nende liidud loetakse lõpenuks ja nende varadused kuuluvad sundlikvideerimisele käesolevas seaduses ettenähtud korras.“ Punkt 2. on öeldud: „kui nad asutatud seadusandlikus korras kinnitatud põhikirjade alusel, kuid käesoleva seaduse maksamahakkamisel ei tegutse või oma põhikirja nõuetele vastava liikmete juhatuse või esituse koosseisu kaotanud.“ § 3. kõneleb sundlikvideerimisele kuuluvate seltside varanduste üleandmisest vastavale asutusele. Vist oleks pidanud siis Eestimaa mõisnikkude maakrediitselts likvideeritama. Kui meie seda seletuskirja loeme, mis nimetatud seaduse juurde lisatud, siis kõlab see järgmiselt: „§ 1 p. 2 puudutab seltsisid, mille põhikirjad saanud eraldi seaduseandliku sanktsiooni ja mille kohta 21. III 1919. a. seadus ei ole maksev.“ 21. III 1919. a. seadus võimaldas nende seltside põhikirja registreerimist, mis ei olnud asutatud seaduseandlikus korras. Aga mis olid asutatud seaduseandlikus korras, neid seltse see seadus ei puudutanud. „Nende seltside likvideerimise küsimus oleneb sellest, kas nad ei tegutse ettenähtud korras või on oma juhatuse ja esituse kaotanud ja sellega tegelikult nende funktsioneerimine võimatuks tehtud.“ Kui neid seadusi kohaldada krediitseltsile, siis paistab, et see selts peaks juba likvideeritud olema. Ja kui see tegelikult ei ole täide viidud, siis oleks tarvis seda täide viia. Ma tahan ainult seda öelda, et see arvamine, mis osa üldkomisjoni liikmete poolt ette kanti, mitte päris põhjendamata ei ole. Aga igal juhtumisel ma ei taha selle küsimuse otsustamist oma peale võtta. Tahtsin näidata, et üldkomis-

jon selle küsimuse oleks pidanud lahendamata.

Teiseks, kui asuda seisukohale, et see põhikiri on maksev, ja valitsusele õigus anda seda muuta, siis tekib siin järgmine juriidiline küsimus. Teie teate, et endine mõisnikkude krediitseltsi põhikiri kinnitati keisri poolt ja on avaldatud seaduste ja määruste kogus 13. märtsil 1898. aastal. Seega on see vormiline seadus, lex specialis, ja sellele seisukohale on asunud ka kommentaarid, samuti ka meie Vabariigi Valitsus. Seaduseandlik võim oli Vene keisril kuni Vene riigiduuma kokkuastumiseni, see oli vist 1906. aastal. Ja Vene kommentaarid, kes neid küsimusi on lahendanud, asuvad järgmisel seisukohal: kõik need põhikirjad, mis on kinnitatud keisri poolt ja avaldatud seaduste ja määruste kogus enne duuma kokkuastumist, neid ei saa muidu muuta, kui riigiduuma kaudu, need on seaduseandlikud aktid. Kõik need põhikirjad, mis keisri poolt kinnitatud peale duuma kokkuastumist, need on kõrgema võimu aktid, ja neid võib kõrgema võimuga muuta ja parandada. See seadus, nagu ma ütlesin, või see põhikiri, on kinnitatud 1898. aastal, tähendab ammu enne seda, kui riigiduuma kokku astus. Ja kui arvesse võtta neid seisukohti, siis ta peaks olema seaduseandlik akt, lex specialis. Tähendab, just samasugune seadus, nagu Eesti Panga, maapanga või pikalaenu panga põhikirjad. Nüüd küsiksin ma, kas Riigikogu saaks anda Vabariigi Valitsusele volitust Eesti Panga põhikirjas muudatusi teha, ilma et põhikiri seaduseandlikus korras tühistataks? Mina arvan, seda teha ei saa: seadust peab ikkagi seadusega muutma. (V a h e l h ü ü e.) Aga üldkomisjon ei julenud seda teha. Üldkomisjoni enamus jättis täie teadmisega segase asjaolu, ei tahtnud öelda, et vana põhikiri koatab maksvuse, sellepärast et ei osatud küsimust selgeks teha, kas põhikiri üldse maksab või mitte, ja et sellest mööda minna, siis tehti segane redaktsioon ja öeldi, et kui küsimused tõusevad, küll siis kohus lahendab.

Vaheaeg kl. 19.10 min.—kl. 19.30 min.

T. K a l b u s (jätkab kõnet): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mina teie aega kaua enam kinni ei pea, ma tahtsin veel mõne sõna sellele juurde lisada, mis ma juba kõnelenud olen. Ma olen peajasjalikult sisuliselt juba kõik ära öelnud, mis ma öelda tahtsin. Kui nüüd kokkuvõttes lühidalt meelde tuleb, et seda, mis ma ütlesin ja näitasin, et sellel uuel pangal, mida praegu selle seadusega valitsusele õigus antakse asutada, mingit varandust ega mingit põhikapitali ei ole, vaid need on kõik läbi, ja sellepärast

ei saa juttugi olla valitsusele õiguse andmisest, seda pankka asutada ja ellu kutsuda. Jutt võiks olla minu arusaamise järgi ainult likvideerimisest. See on ainuke õige seisukoht. Ma tähendasin juba, et see oleks niiöelda asjata spekulatsioonimeie kodanikkude naiivsuse peale, ja vististi saab väga raske olema valitsusel tulevikus seda vekslit välja lunastada, mis praegu selle seaduseelnõuga antud saaks. Et valitsus üldkomisjonis mingeid seletusi ei andnud praeguolevate seltside ressursside ja varanduste kohta, ei ole analüüsinud nende bilansse, sellepärast oleks loomulik, et siin Riigikogus vähemalt Majanduseminister seda teeks ja meie kuulda saaksime, kuidas siis lugu tõepoolest on. Aga ma ütlen, et meil komisjonis oli kindel tunne ja arusaamine, et tõsist olukorda ei taheta selgitada. Selleks on omad põhjused, nimelt maksu mis maksab, niiöelda tõsiasjaolude kiuste, tahetakse ellu kutsuda pank ja seega varjata tõsist olukorda, et keegi ei teaks seda, ning võib-olla saladuse katte all võib kõik läbi minna. Seepärast ootan mina ja tööerakonna rühm, et Majanduseminister avalikult seletaks ja aru annaks, kuidas nende seltside varandustega lugu on. Meie ei või lubada, et meil asutatakse pank, kellel üldse mingit põhikapitali ei ole, ja kui on, siis miinimum-määral.

Seega oma kõnet lõpetades ütlesin, et niikaua, kui seda seletust meile ei anta ja tõelolukorda ei taheta selgeks teha, oleme meie selle seaduseelnõu vastu. Need seltsid tulevad likvideerida, neid oleks pidanud juba ammu likvideerima. Nagu ma tähendasin, on nende seltside varandused selle 8—9 aasta jooksul hulga kahanenud. Meil toodi siiski huvitavaid andmeid üldkomisjonis ette, kuipalju riigi raha hoolekanne on oma administratsiooni läbi ära söönud, ja vist sisuliselt oli õige praeguse Riigivanema härra Pätsi seisukoht 1922. a., kus ta ütles, et riigi varandus tuleb riigipangale, maapangale, üle anda likvideerimiseks.

Seega oma kõnet lõpetades teatan, et tööerakond selle seaduseelnõu poolt sel kujul ja sarnase olukorra juures ei saa hääletada, ja oleme selle vastu.

Aruandja A. L e p s (väljaspool järjekorda): Pean kõigepealt asuma nende andmete ümberlülkkamisele, mis mitte tõele ei vasta. Kõigepealt rkl. Kalbus kandis andmed ette pankade varandusliku seisukorra kohta. Aga need numbrid ei olnud nii antud, nagu need siin ette kanti. Kui vaadata nende numbrite sisu, siis näeme, et nendes on võõras sisu pandud. (V a h e l h ü ü e.) Teie räägite pärast, minul on nüüd sõna. Valitsuse esindaja kaudu kutsuti välja hooldajad, kes on ametlikud isikud ja kohtu poolt määratud. Tallinna hoo-

lekanne oli Tartu, tähendab Liivimaa osa kohta andmed muretsenud Ma toon need andmed täielikult ette. Siin on varanduse seis ja kohustused. (V a h e l h ü ü d e d.) Nii viisi ei või öelda, nagu härra Kalbus ütles. Eestimaa mõisnikkude krediitseltsi varanduse seis aktivas 929.000 krooni, passivas — 604.000 krooni, puhasvarandus 325.000 krooni.

Teiseks Liivimaa seltsi aktiva 424.000 krooni, passiva — 202.000 krooni. Ülejääk, puhasvarandus 222.000 krooni. Kokku 547.000 krooni ehk üle 54.000.000 sendi, see on siis, kui varandusest maha arvata kohustused, tähendab puhasvarandus.

Need on ametlikud andmed, ja niikauga, kui neid ei ole ümber lükatud, ei ole kellelgi õigus öelda, et need on valed andmed. Ainukene küsimus on Tallinna maja kohta, kas see maksab just 55 miljonit. Niivõrt kui see maja odavam on, niivõrt võib muutuda varanduslik seis. Teisi asju ei ole varanduse seisus, mis tundub muutuda võiksid.

Ma leian, et ei ole mingit põhjust sarnasteks kahtlustusteks, nagu seda siin ette toodi, ja sellepärast ei ole meil põhjust rohkem selle üle rääkida.

Mis puutub sellesse, et hoolekanne olevat varandused ära tarvitanud, siis ei vasta see jällegi tõele. Asi seisab selles, et kulude ja tulude aruandesse oli võetud terve ülespidamise ja maja valitsemise kulud, kuid maja annab teiselt poolt ka sissetulekuid, ja sealt tulevad kaunis suured summad. Ei saa siis hoolekannet süüdistada. Näiteks Tartu oma ei ole ühtki senti saanud, nagu seda Jaska tõendas. Need on valed andmed, nagu oleks hoolekanne summasid ära tarvitanud. Loomulik aga, kui kuldrubla võrdub $1\frac{1}{2}$ Eesti sendile, siis on loomulik, et seda panka ei saa niisuguste kuludega üleval pidada, nagu normaaloludes töötavat panka. Loomulik, et siin kulud suuremad on, aga selles ei ole midagi imestada.

Lõppude-lõpuks mis puutub käesolevasse seisukorda, siis seda seisukorda meie selle seadusega just parandada tahame. Komisjonis toodi ette, et seal olevat 100 miljonit, ja need sada miljonit tahtvat põllumeeste kogud omale võtta, ja selle n-ärast ollakse sellele vastu. Nüüd hakatakse rääkima vastupidi, et sellel on miinus, puudujääk, ja nüüd tahetakse seda puudujääki omale kaela tõmmata. Aga niisugune rääkimisviis ei ärata usaldust. Teiseks tehti komisjonis ettepanek, nimelt koonduse esindajad Penno ja Köster tegid seda, et krediitkassa varandused tulevad maapangale üle anda. Ma ei tea, kas nad tahtsid miinust maapangale anda, kas nad tahtsid, et riiklik maapank võtaks puudujäägi oma kanda? Ma usun, et terve

jutt tõele ei vasta ja usun, et opositsioon nii suurde äreyusse ei satuks, kui tõepoolest tegemist oleks säärase halva asjaga. Tema ju selle eest ei vastuta, vaid koalitsioon vastutab. (V a h e l h ü ü d e d.) Mina olen korduvalt komisjonis tähendanud ja tähendan siin ka, et Riigikogu ei juhi finantspolitikat, ega saagi seda teha, aga kui ta seda teeb, siis on see temale miinuseks. Kui teie selle valitsuse käest tahate ära võtta ja ise hakata pankasid asutama, siis on see halb, seda on ka tehtud, kuid see häid resultaate ei ole andnud ega anna. Siin antakse valitsusele võimalus kutsuda ellu üks pank, aga muidugi ei saa tulevikku ette kuulutada, sellest räägime siis, kui aeg tuleb. Praegu ei ole üldse põhjust rääkida niipalju seltside väliskohustustest. Liivimaa osal väliskohustusi ei ole, ja Eestimaa omad on likvideeritud, nõnda et mingit riisikot sellel alal ei ole. Nüüd siis ma tuleksin selle juriidilise küsimuse juurde, mis siin jällegi nii viisi valgustatud on, kuidas see tõele ei vasta. Sellel asjal on oma väike ajalugu. Kui see seadus valitsusele esitati, siis ei olnud sees seda, et põhikiri hakkab maksma Riigi Teatajas avaldamisega. Asi seisab selles: et asi selgem oleks, võeti sisse see määrus, hakkab maksma Riigi Teatajas avaldamisega. Mingit seaduseandliku võimu delegerimist Vabariigi Valitsusele ei ole. Selsamal momendil, kui see põhikiri avaldatakse, sünnib kaks järgmist toimingut: 1) vana põhikiri kaotab oma jõu niivõrt, kui need põhimõtted on üles loetud üheksas punktis. Vanad põhimõtted ja osad kaotavad oma jõu, ja asemele astub see, mis Vabariigi Valitsus on kokku seadnud uute põhimõtete alusel. Seaduseandlus on need kohad vanas põhikirjas, mis käesolevas seaduses tähendanud, maha kustutanud, valge koha peale kirjutab Vabariigi Valitsus uued normid, sest meil ei nõuta, et põhikirjad oleksid seaduseandlikul teel antud. Nii on ka öeldud seletuskirjas: „Uuendatud põhikiri hakkab maksma tema avaldamisega „Riigi Teatajas“. Sellest „Riigi Teatajas“ avaldamise momendist kustub käesoleva seaduse läbi endine põhikiri neis osades, mis käesoleva seaduse järele muutmisele kuuluvad. Samal momendil hakkab maksma uuendatud põhikiri, milles need osad, mis käesoleva seadusega ära muudetud said, on asendatud vastavalt § 1 ülesloetud põhimõtetele uute osadega.“

Nüüd mis puutub § 1 p. 8, siis on see sisse võetud järgmistel kaalutlustel: meil on praegu maksev seadus Riigi Teatajas nr. 37 1926. a. põhikirjade registreerimise kohta. Ja seal on muu seas öeldud, et kui põhikiri sisaldab erandeid senistest üldistest seadustest, siis võib anda regist-

reerimise luba ainult seaduseandlikul teel. See Eestimaa mõisnikkude krediitseltsi põhikiri sisaldab sarnaseid asju, mis erandeid teeb üldistest seadustest, nagu tsiiviilkohtupidamise seadusest ja teistest seadustest. Selleks, et mingit kahtlust ei oleks, et uude põhikirja ka neid erandeid võib võtta, annab seaduseandlus punkt 8-das selleks expressis verbis oma nõusoleku.

Mis puutub seaduseandliku võimu delegerimisse, siis mingit seaduseandliku võimu delegerimist siin ei ole. Kui põhiseaduse mõtte järgi küsida, siis milles seisab seaduseandliku võimu delegerimine? Ega seaduseandlus sellega mingit funktsiooni ära ei anna, kui tema ise selle seaduseelnõu vastu võtab ning valitsusele korralduse võimu annab. Ja kui seaduseelnõus on ette nähtud need alused, kuidas seda teha võib, siis see vastaks põhiseaduse mõttele ja seaduseandlik kogu ei ole sellega mingit oma võimu ära andnud.

Mis puutub nüüd neisse eranditesse, mis punktis 8 nimetatud, ja millest rääkis härra Kalbus, siis on öeldud, et „Vabariigi Valitsusel on õigus uuendatud põhikirja võtta senises põhikirjas sisalduvaid erandeid üldistest seadustest.“ Tema võib kõik välja jätta, või mõned sisse võtta, teised mitte. See on sellepärast tehtud, et tahame võimaluse anda põhikirja restaureerida, meie ei taha mitte kõiki vana maha lõhkuda ja täitsa uut ehitama hakata. Sellepärast on see põhimõtte õige. Kui leitakse, et see otstarbekohane ei ole, siis Vabariigi Valitsus viskab välja need erandid. Sellepärast on põhjendamata kui öeldakse, et tahetakse talud panna administratsiooni alla. Mis mõte on sellel jutul, kes meie ajal seda tegema hakkab? Ja seda ei ole tarvis ka teha. Kuigi need võimalused põhikirjas oleksid, ega siis neid õigusi ei pruugi tarvitada, mis sinna üles võetud on. Vabariigi Valitsus talitab ikkagi otstarbekohasuse järele ja ei võta sarnaseid asju sisse, mis tarvilikud ei ole.

Seesama käib ka kõigi teiste erandite kohta, millest siin juttu on olnud.

Mis puutub sellesse küsimusse, et härra Kalbus ütles, vaadake, meie peame siin selle ära lahendama, kas põhikiri on maksev, siis muidugi mõista põhikiri on maksev, ja tema alusel on hoolekanne tegutsenud. Küsimus on sisuliselt selles, kas põhikiri on seadusena maksev. Mina arvan, parlament ei ole kompetentne lahendada seda küsimust, parlamendile ei kuulu jurisdiktsiooni õigus. See on vale tee, kui seaduseandlik teel neid küsimusi lahendada hakkame. Isiklikult kaldun selle poole, et põhikiri oli seaduseandlik akt ja tema ei ole oma jõudu seniajani kaotanud. Käesoleva seadusega on teatud

osa maha kustutatud ja selle asemele pannakse nimelt põhikirja uus osa. Nii et siin mingit vastolu selles asjas ei ole. (V a h e l h ü ü e.) Vaadake, igas põhikirjas võivad erandid olla üldistest seadustest, seda näeb seadus ette. Samuti võivad erandid olla selles vanas põhikirjas. Ka päris harilikus põhikirjas võivad erandid olla, mispärast ei või siis selles asjas olla. Nii et siin ei tarvitse midagi niisugust olla, mida olla ei võiks. Meie seaduseandlus on muutunud. Meie oleme läinud teistsugustele põhimõtetele. Meie põhimõtte on, et põhikirjad ei tarvitse üldse seaduseandlikud aktid olla, mispärast peame siis neid hakkama sellel teel tegema?

Arvan et kõigile küsimustele, võib-olla et mõned küsimused mul üles märkimata on jäänud, aga et kõigile neile, mis mul üles märgitud ja mis siin ette kantud, vastanud olen.

R. P e n n o Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolev seadus tahab Eestis luua uue agraar-pikaajalise rahaasutuse, uue maapanga. Sellepärast ei ole ülearune, lugupeetud Riigikogu liikmed, kui meie siin samuti nagu komisjoniski valitsuse seletust ja põhjendust otsime, niihästi seletuskirjas kui ka valitsuse esindaja, samuti aruandja seletust, miks sarnase suure asutuse loomine vajalik on. Enne mind võttis aruandja sõna, vastates lugupeetud rkl. härra Kalbus'e kõnele, ja tähendas, et valitsus ajab finantspolitikat, sellepärast on ülearune hakata temale ettekirjutusi tegema ja temalt õieti küsima, milleks seda maapanka vaja on. Kuid selle viimase küsimuse, samuti kui komisjoniski, on jätnud aruandja kui ka valitsuse esindajad vastamata. Minu arvates on siiski ühe agraarpanga loomine küllalt sarnane, et sel puhul valitsuse ja aruandja poolt, kes valitsuse seisukohti kaitseb, nende küsimuste kohta eeskätt seisukoht antud peaks saama. (V a h e l h ü ü e.) Aruandja loomulikult kaitseb komisjoni seisukohti, kui need komisjoni seisukohad lahku lähevad valitsuse seisukohtadest. Aga meie näeme, et siin komisjoni enamuse seisukoht mitte lahku ei lähe valitsuse seisukohast. See pärast lubatagu mulle kõigepealt peatada valitsuse motiivide juures, mis ta selle seaduse ellukutsumise põhjenduseks Riigikogule ja komisjonile esitanud on. Peale selle ajaloolise osa, mida lugupeetud komisjoni aruandja ka täna on vajalikuks tunnustanud meile ette kanda, on veel teised motiivid, aga võrdlemisi lühikesed, mida aga aruandja mitte vajalikuks ei ole pidanud ette kanda, sest tema arvates, nagu ta siin korranud on, need küsimused täiesti selle seaduse juures kõrvalised küsimused on, sest „valitsus ajada finantspolitikat, ja mis meil siis Riigikogus selle

kohta õieti öelda on.“ Peale selle ajaloolise osa Vabariigi Valitsuse seletuskirjast loeme järgmist: „Mis seltsi tulevikutegevusse puutub, siis tuleb tähendada, et Endise Eestimaa ja osa Liivimaa Maakrediitseltside liikmete arv praegu 7.000 ümber seisab. Nende laenude korraldamine oleks esimeseks ülesandeks.“ See on siis esimene põhjendus selle panga loomisel, et nende 5.900 laenusaaaja, kes veel nende kahe krediitseltsi all on, nende laenude korraldamine selle seltsi esimeseks ülesandeks oleks. Edasi loeme: „Meil on aga veel korraldamata pikaajaline krediit valdadele, maakondadele, koolidele, heategevatele ja seltskondlikkudele asutistele.“ See on siis teine põhjendus. Tähendab, amavalitsused, maakonnad, seltskondlikud asutised ja teised peavad siis selle panga kaudu saama krediiti. Ja edasi. „Ka meil võiksid maakrediitseltsid sel alal endile uusi ülesandeid leida.“ Nüüd läheb seletuskiri selle peaaesandele, kolmanda ülesande, juurde ja ütleb järgmist: „Ka maalaenu saamises ei tuleks sugugi püüda selle poole, et maalaen peaks jääma riigi monopoliks, vaid omajagu õigust on ikkagi veel Preisi rahaministril, kes tõendasid, et riik peab ettevaatlik olema oma raha paigutamises niisugustesse pantkirjadesse, mille väärtus võib tulul suurel määral kõikuda, sest riigi sissetulekul on järjest terve rida hädatarvilikke ülesandeid rahuldada ja sellepärast ongi Preisimaal valitsus enam rõhku pannud seltskondlikkude kui riiklikkude maakrediidi-asutiste toetamisele.“ Kolmas põhjendus selle seaduse ellukutsumisel on siis see, et riik ei tohiks oma kapitale mahutada sarnastesse kahtlastesse ettevõtetesse, nagu on pantlehed, mis kõiguvad oma kursis, ja riigil on küll vajadus oma raharessursse mujale mahutada ja sarnastesse kõiguvatesse pantkirjadesse mahutamise ei oleks otstarbekohane.

Viimane põhjendus, mida valitsus oma seletuskirjas toob, on see, mida lugupeetud eelkõneleja härra Kalbus märkis, et praegu on päevakorral rahvusvahelise maakrediitpanga asutamine. Nüüd peaks meie maaharijatel pank tekkima, mille kaudu võiks rahvusvaheline raha turule ilmuda, et ka meie maaharijad võiksid saada odavaprotsendilist ja pikema aja jooksul tasutatavat laenu, millega võiks kõigepealt ära tasuda rasket lühiajalist laenu pankadele, kelle nõudmised kiiret lahendamist nõuavad. See on neljas ja viimane põhjendus, milleks seda meil asutatavat pankat vaja on. Nende sisuliste põhjendustega ka valitsus on piirdunud. Komisjoni aruandja, nagu meie komisjonis oleme kuulnud, nagu ta ka veel täna siin on tõendanud, ei püüa üldse tungida sellesse

sisulisse vajadusse panga järele, vaid tema ülesanne on puht juriidiline, kuidas kontsentreerida olukorda, et meil võiks olemasolevast krediitseltsist tekkida pank. Seepärast ka kõik vastasrinna püüded nõuda ja saada selgitust nende põhjenduste kohta, mida siin oluliselt on toodud seletuskirjas, on kõik jooksnuud vastu kaljut. Ja meie oleme kuulnud veel täna siit kõnetoolilt ühe Riigikogu liikme suust, et vastasrind muud kui teeb opositsiooni ja ei lase seadusi vastu võtta, ei lase tööd teha, vaid takistab tööd. Lugupeetud Riigikogu liikmed, meie ei saa ometi sellega leppida, et valitsus ise oma seletuskirjas teatavad põhjendused panga ellukutsumisel üles seab ja neid põhjendusi lühidalt märgib. Neid põhjendusi on neli, mis finantspoliitiliselt õigustaksid selle panga tekkimist: 1) Senistele laenuomanikkudele võimaldada krediite korraldada; 2) et võimaldada omavalitsustele ja teistele ettevõtetele teha asutistest laenu; 3) et üldiselt riik ei tohiks oma raha mahutada niisugustesse kõiguvatesse paberitesse, nagu need maa-pantlehed on; 4) et meil on vaja rahvusvahelisele turule oma pantlehtedega minna, millega õieti laenu hankida. Kõiki neid sisulisi küsimusi on jätanud aruandja siin kui ka valitsuse esindaja komisjonis täiesti uduseks. Täie õigusega märgib seletuskiri seda, et krediitseltside senised laenusaajad oma laene ei ole saanud korraldada. Lugupeetud Riigikogu liikmed, minul oli ühe selleaegse hooldaja, nimelt härra Konstantin Pätsiga siin Riigikogus võimalik selle üle mõtteid vahetada, et siin hooldajad ei võta põhikirja vastaselt laenusaaajatelt raha vastu, vaid nemad nõuavad, et esitatakse krediitseltside pantkirju ja pantkirjadega tasutaks oma võlga. Lugupeetud Riigikogu liikmed! Teie teate, kuidas on lugu pantkirjade saamisega, need on laiali paisatud. Meil ei ole korraldatud pantkirjade turgu. Eriti ennesõjaaegsete pantkirjade jaoks ei ole meil mingit turgu. Kui laenusaajad tahaksid oma laenusid korraldada, kas on neil siis võimalik laenusid tasuda seadusliku maksuvahendiga — rahaga, nagu seda põhikiri ette näeb, ja mida õieti põhikiri peatasumise alusena näeb. Seda ülesannet oleks võimalik täita juba varem.

Meil on mitu korda komisjonis seletatud, ja lugupeetud Riigikogu liikmed teavad, et aruandja tõi ette, et need on kulla alusel kokku seatud... (V a h e l h ü ü d e d.) Laenusid on krediitseltsidele tasuda 5.900 talupidajal ja keskmiselt tuleb 1.000 senti talu kohta. Kui varemalt oleks võimaldatud tasuda 1½ sendiga kuldrubla sularahas, nagu vastav seadus ette näeb, siis oleksid need laenud korraldatud olnud. (V a h e l h ü ü d e d.) See

põhjendus langeb otsekohe ära. See ei ole põhjendus.

Teine põhjendus on, et meil on vaja finantseerida omavalitsusi, meil on vaja anda üksikutele seltsidele ja heategevatele asutistele hüpoteekaakrediiti. Lugupeetud Riigikogu liikmed! Võin teile ette öelda, et meil sarnased asutused on olnud ja neil on oma põhikirja alusel täielik õigus võimaldada seda krediiti. Ka see uuendatud põhikiri ei anna sugugi teistsuguseid moodusi, ega teistsuguseid aluseid hüpoteekaakrediidi saamiseks omavalitsustele, seltsidele ja heategevatele asutustele, kui seda senimaksev maapanga põhikiri võimaldas. (V a h e l h ü ü e.) Selleks, et võimaldada maakrediiti, on meil olemas vastav pank. Võib öelda, et veel laiemal alusel on meil need asjad korraldatud. Meil on Tartus hüpotekaarpank, kes linnade ja alevite administratiivpiires võimaldab krediite omavalitsustele, ettevõtetele ja igasuguste asutustele oma põhikirja alusel. Praegu esitatav põhikiri ei paku mingit eesõigustust neile asutustele. Seega on ka see küsimus iseenesest õõnes. Ei ole millegagi põhjendatud, et see asutus just omavalitsuste krediteerimise oma peale võtab, ei ole näha ka, et ta seda tegelikult tegema saab.

Järgmine põhjendus on see, et terve maa laenude korraldamist ei ole otstarbekohane teha ainult riigimonopoliks ja eriti seepärast, et riigil ei ole otstarbekohane panna oma kapitali pantlehtedesse, mis kõikuvad on. Kui see nii on, siis peame tähelepanu juhtima sellele, et ka käesoleva seadusega tahetakse riigi summasid just sinna mahutada, ja nagu minu lugupeetud eelkõneleja näitas, tahetakse isegi vaestlaste summasid mahutada pantlehtedesse. Siin on täpselt sama paragrahv, mis kirjutatud maapanga põhikirjast sellesse uude põhikirja, ja seega Vabariigi Valitsus ise võtab tagasi kolmanda põhjenduse, kui ta ütleb, et ei ole otstarbekohane mahutada raha kõikuvatesse pantlehtedesse.

(Koosolekut asub juhatama Esimees K. Einbund.)

Ja viimane küsimus — rahvusvahelise panga küsimus. Seda on minu eelkõneleja juba puudutanud, mul tarvitseb ainult selle peale tähelepanu juhtida, et kui selle peale komisjonis tähelepanu juhiti ja sellest küsimusest kõneldi, siis härra Rei tuli otsekohe seletama: no kes on siis nii naiiv ja ütleb, et selle loodava panga kaudu laenu väljast saame. Tähendab koalitsioonis olevad rühmad ise ka ei usu seda viimast põhjendust. Teie ei usu, et selle panga kaudu võime juhtida põllumajandusesse laenu selleks, et lühiajalist laenu pikaajaliseks muuta.

Ma olen lühikeses kokkuvõttes täiendavaid andmeid ette toonud. Üldkomisjonis ei tahetud neid andmeid aga anda. Ka aruandja ütles, et tema ülesanne ei olegi nende küsimustega tegemist teha. Pean õigusega ütlema, et meie käesoleval korral Riigikogus arutame kõige halvema korra järele seadusi. Minu arvates üksnes see, kas sellel pangal kapitali on, missuguste tagatistega ta tegutsema saab, ei ole käesoleval juhul tähtis, vaid tähtis on teine asi, kuidas meil edaspidi Eestis agraar-krediiti tahetakse korraldada, kuidas tahetakse teostada põllumajanduse finantseerimist. Seisukoht peaks eeskätt Majanduseministril ja Põllutööministril, kelle ülesannetesse see kuulub, selge olema, ja meile peaks toodama selle uue panga asutamise juurde ka põhjendusi, kuid siamaani on teist teed käidud. Ka need lugupeetud valitsuses olevad inimesed on omal ajal teistviisi vaadanud küsimuse lahendamisele. Nagu minu eelkõneleja märkis, on panga asutamise ettepanek 1922. aastal tulnud samast ringkonnast, kust see seadus pärit. Praeguse Riigivanema poolt asuti siis seisukohale, et Eestis tuleb anda maa peal lasuvate laenude tagatisel väljaantud pantlehtede ainuõigus ühe panga kätte ja tervelt 10 aastaks. Kümme aastat pidi olema selleks, et pangale jalgu alla saada, et soovimata võistlust ära hoida. Vaadake, nüüd ei ole kümme aastat mööda läinud. 1922. aastal ei olnud meie rahanduseolud ka kõige paremad. Aga kas on meie majanduseelu praegu paremas seisukorras, kas on kodanik paremates oludes, kui see 1922. aastal oli, et nüüd võidakse öelda, laseme aga käia, las' pank laseb pantlehti välja, küll leib kodumaal ostjaid, kel raha külluses? Et eraturult raha praegusel ajal mitte ei tule, see on selge, ja sellepärast on arusaadav, mispärast valitsus just selle krediitseltsi põhikirja laiendada tahab selles mõttes, et teatavaid asutusi, kus sunnivii- sil, seaduse alusel kogunevad summad, et neid kasutada nende pantlehtede ostmiseks. Kui see nii on, siis on tekkimas võistlus kahe panga vahel, kes sisuliselt üht ja sama taotlevad. Loomulikult, kui on valitsus praegu sarnane, kui selle seaduseelnõu esitamisel, siis riiklik maapank ei saa neist summadest mingit osa, vaid need juhitakse asutatavasse panku.

Iseenesest ei saaks ju midagi selle vastu olla, — need summad lähevad ju põllumajandusele, — aga siin kerkib üles üks tähtis küsimus, mis kõigi pankade asutamise juures üles kerkinud, millest viimasel ajal sagedasti kõneldud, see on tulude küsimus. Meil on pankade asjus asutud seisukohale, et neid on liiga palju, et neid on vaja liita, kuidagi ühte sulatada,

et sellega vähendada pankade arvu ja võimaldada vähema protsendiga raha välja laenata. Kui meie viimasel ajal veel hiljuti vastu võtsime kooperatiivühingute ja liitude seaduse ja põhimõtte maksma panime, et ka ühispankasid ei või asutada nii, nagu keegi soovib, et siin on vaja tõkestada seda voolu, siis saime sellest ühiselt aru, ja terve Riigikogu hääletas selle poolt. Praegu tuleb valitsus uue küsimusega, mis risti vastu käib sellele põhimõttele, mis siiamaani maksmas olnud, nimelt et meie üldiselt katsume pankade arvu vähendada, et sellega krediiti odavamaks teha. Ja kui nüüd aruandja julgeb öelda, et mis meil sellega tegemist on, see on valitsuse asi, siis võib märkida, et see on sõgedus, millega tahetakse seaduse arutamisest mööda hiilida ja millega küsimustele, mis sisuliselt õigustatud on, vastus andmata jäetakse.

Kui meie küsime, kas Eestis on praegu vaja kaht agraarpanka, kes täiesti ühesuguste ülesannetega teotsevad, siis selle kohta lubatagu vastata kõigepealt enne teatava ülevaatega meie põllumajanduse finantseerimise kohta ja teatava ülevaatega ka selle kohta, kuidas need kaks pank, millest nüüd üks uus tahetakse teha, enne maailmasõda tegutsesid, ja misugused nähtused siis ilmsiks tulid. Meie teame, et riigikassa oma algpäevil on pidanud tegelema meie riigis pangaasutusena. Valitsus oli sunnitud esimestel iseseisvuse aastatel — sel ajal ei olnud meil mingit pank, kapitalid olid nulliks muutunud — riigikassat finantseerimise aparaadiks kasutama. Ja lugupeetud Riigikogu liikmed, kes pikemat aega siin, mäletavad, et Riigikogu finantseerib eelarve kaudu põllumajandust mitmesuguste fondide ja summade näol. Oleme terve rea seadusi vastu võtnud, mis isenesest teataval määral pangaasutisi kujutavad. Mul on siin üks ülevaade selle kohta, missugused laenuasutised meil olemas. Mina tahaksin selle kohta väikese pildi anda, et veidikenegi ülevaadet saada.

1) Töötab meil Eesti maapank, niioelda peapank. Tema annab hüpoteeklaene peamiselt vanadele ostutalunditele riiklikkude summade arvel ehituseks, maaparanduseks j.n.e.

2) Maaparanduse laenufond annab vastava laenumääramise komisjoni kaudu riiklikkudest summadest laene maaparanduseks.

3) Asundusekapital laenustab asunikke. Ta on küll Eesti maapanga valitsemisel, kuid laenu määratakse teiste asutiste — komisjonide — kaudu, missuguseid arvult 12, kellest igaüks omaette tegutseb ja kelle otsused määratud laenu suhtes kuni teatud ülemäärani on seaduse kohaselt lõplikud.

4) Asundusekomisjon teostab iseseisvalt asundamist asundusekapitali summade arvel, andes laene maaostmiseks, ehitamiseks, inventari muretsemiseks, maaparanduseks, kujundades seega enesest iseseisvat asundamise pank.

5) Riiklikud väetiste, jõusööda, seemnevilja ja ikalduse laenu anti pikalaenu panga kaudu, kes nende laenu suhtes iseseisvalt tegutseb.

6) Inventari laenu asunikkudele riigisummadest lähevad Rahvapanga ja teiste ühispankade kaudu.

7) Maale elukorterite ehitamise laene annab Eesti maapank asundusekapitali summadest.

8) Riigimaade rentide vastuvõtmist, rendivõlgade pikendamist, sissenõudmist ja asundusetalu müügikorral viimasele rendivõla liitmist teostab Põllutööministeerium.

9) Maatulunduse kapital teostab riigisummadega omaviisilist põllumajanduse krediteerimist.

10) Pikalaenu pank krediteerib põllumajandust hüpoteeklaenudega kuni 5 a. kestvusega.

11) Rootsi krediidi käsutamine põllumajandusele sünnib pikalaenu panga kaudu Vabariigi Valitsuse otsusel.

12) Ka Eesti Pank krediteerib põllumajandust vekselalaenudega.

13) Peale selle krediteerivad põllumajandust oma äranägemise alusel kõik era- ja ühispannad.

Nii et, lugupeetud Riigikogu liikmed, sellest ülevaatest, mis ma praegu ette kandsin, selgub, et meil on 13 liiki laenuasutusi, kes praegu põllumajanduslikkude laenu andmist teostavad. Seal on ühed lühiajalised, teised pikaajalised laenuasutused. Kui nüüd veel küsimuse alla tuleb ühe laenuasutuse juurdeloomine, see on uus agraarpank, kellel kaks ülesannet, niihästi pikaajaliste kui ka lühiajaliste laenu andmine, nagu põhikirjas ette nähtud, siis, lugupeetud Riigikogu liikmed, tuleb küsida, kas see mitte asja kalliks ei tee? Ajalugu öieti 10-ne aasta kestel on näidanud, et need kaks krediitseltsi end üles pidada ei ole suutnud nende summadega, mis põhikiri otsekohe nende elu ülespidamise katteks ette näeb, vaid siin on tarvidus tekkinud erilisi summasid põhikirja alusel leida, et neid vee peal hoida. Minul oli komisjonis võimalus sellele tähelepanu juhtida, et iga aasta 2.700.000 Eestimaa mõisnikkude krediitseltsile ja 1.500.000 Liivimaa mõisnikkude krediitseltsile sarnaste ülemääraste summadena on antud, mis võimaldavad neil kahel asutisel tegutseda selleneale vaatamata, et neil teatavad kapitalid on, mis protsente annavad. Ma ei tea, kui suured need kapitalid on, aga nagu aruandja seletusest sel-

gus, pidid need 50 miljonit olema, mis teatavat protsenti andma peavad. 50 miljoni protsent pluss see, mis peale selle saadakse, läheb selle kahe asutuse ülalpidamiseks. Ning aruandja tähendas, et Liivimaa mõisnikkude krediitseltsi hooldajad tasu ei saa. (V a h e l h ü e.) Ka siimaani ei ole see arvestatud, järelikult siis peaks eriti odav olema niisuguste laenuasutuste ajuti ülalpidamine, kus ainult laenu valitsemise arveid peetakse, tähendab, kuponge registreeritakse, mis maksimisele tuuakse, ja neid välja makstakse, ja võlgade pealt protsente sisse nõutakse. Ka võlgade pealt protsentide sissenõudmine on väga lihtne, nagu meie teame, et see suurem võlausaldaja 169 miljoniga, see on ju riik, riik on mõisaid võõrandades võtnud kõik need kohustused oma peale, mis mõisadel lasusid, ja seepärast siis sarnase võlgniku käest nende protsentide sissekassseerimine, lugupeetud Riigikogu liikmed, on hoopis teine asi, kui praegusel raskel ajal pangal, kui ta peab iga üksiku laenusaaaja käest protsente sisse nõudma, kus need siis viivitusetrahvi ja muud maksma peavad, ja nendega sageli kohut käima ja igat üksikut registreerima. Siin aga esita oma võla pakett ja võta raha. Nii, lugupeetud Riigikogu liikmed, sarnase valitsemisviisi juures pole saadud teisiti, kui et omaaegne rahaminister on 8% ja hiljem 6% määranud täiendavalt sellele protsendile, mis niikuinii nende võlgade eest tasuda tuleb, on täiendavalt ülalpidamise kuludeks määratud nendele kahele krediitasutusele. Tähendab, kui nad täie hooga tegutsema peaksid asuma, siis on loomulik, et siin tulevad juhatused, ametkond, kes hakkab laenusid andma, hindajad ja teised, ja et need esimestel aastatel võrdlemisi suure summa ära söövad, seda näitab meile maapanga ajalugu. Meie teame, et maapanga põhikirja põhjal pangale anti alguses 100 miljonit senti põhikapitali, missugusest summast ta võis laenuna välja anda otsekohe oma pantkirjades talupidajatele 50 miljonit senti. Teine osa pidi mahutatama kindlatesse hüpoteekidesse, ja seda on ka tehtud. Tähendab, see 100 miljonit senti oli maapangale otsekohe raudvaraks, mille protsendidest ta õieti teatud suuremat tulu sai, millega ta oma esimesed aastad ära elas, ja millepärast ei tarvitsenud tal puuduäägiga oma esimestel aastatel töötada. Sellel pangal sarnaseid reserve meie ei tea olevat. Kust ta võtab need, meie ei ole neid näinud. Meie teame ümberpöörduvalt, nagu ma näitasin, et riik on pidanud kõik aeg tema ülalpidamise kuludeks juurde maksma. Valitsuse esindaja peale sellekohase nõupidamise komisjonis seletas, et riigikassast. — ma ei ütle riigikassast mitte selles mõttes, et see seadusevastaselt oleks teh-

tud, muidugi vastavalt seadustele, — riiklikkudest summadest on sellele pangale üle 52 miljoni juurde makstud, millest on suur osa protsente ja vahekorra kohaselt ligi 30 miljonit. Võimata on muidugi seda summat täpselt öelda. Selle aja jooksul, mil need kaks krediitasutust on hooldamise all olnud, on valitsus nende ülalpidamiseks pidanud raha juurde maksma. Järelikult kui uus pank tegevusse astub ilma erilise põhikapitalita, ilma et seda kuskilt loota oleks, siis on loomulik, et tema kulud veel tõusevad. Kuidas ta siis omaga välja tuleb? Meie teame, et maapangal selle peale vaatamata, et temal sarnane suur põhikapital oli, tuli esimestel aastatel töötada üle 2%-liste kuludega. Temal on õigus administratsiooni kuludeks võtta põhikirja järgi kuni 1% täiendavalt sellele protsendile, mis hüpoteekidesse ja pantkirjadesse märgitud. Peale pikaajalist tegutsemist, kus ta on välja andnud 770 miljonit senti 4.900 vanatalundile, on ta vast nüüd niikaugele jõudnud, et tema kuluprotsent peapanga osas on natukene vähem kui 1% väljaantud laenudest ja aasta-aastalt, kui need summad suurenevad, loomulikult vähenevad kulud. Peale selle ei ole arvestatud muidugi seda, et tema põhikapital aastate jooksul on kasvanud. Nüüd on maapanga põhikapital 160 miljonit senti. Kui see nii on, kuidas siis majanduslikult õigustatakse praegusel ajal uue panga loomist? Meie teame, et ka maapanga laenude kohta on laenusaajad nurisenud, et protsent laenude pealt kõrge on, 6%, kui arvata kurss 85, siis on see 7.5%, see on ka koormav ja raske meie põllumajandusele. Kui aga siin teine pank tegutsema hakkab, kellel on laenusid ümarguselt 10 miljonit senti ja kellel ei ole mingit põhikapitali, et ta suuremaid laene välja anda saaks, kuidas tema suudab siis oma kulud nii alla viia, kuidas see õigustatud on raskel ajal, kus laenuprotsenti peaks alandatama? Seda küsimust ei ole meile selgitatud. On vastatud, mis meie erapanga ülesannetesse tungime, milleks meil seda vaia on. Aga, lugupeetud Riigikogu liikmed, siin ei ole tegemist erapangaga seepärast, et, nagu ma siin juba tähendasin, riik on pidanud sel ajal, millal need hoolekande all olid, teatavaid summe sisse maksma. Võrdlemisi suuri summe sisse maksma ja need on ju ometi riigi summad, ning siin on paratamatu küsimus, kuidas meie siis nüüd edasi tahame tegutseda? Kuidas pank saab edasi tegutseda ja missugused kavad on pantlehtede mahutamiseks? Kui meie seda ei teeks, siis teeksimme meie halvasti ja tõesti võib juhtuda, et niisugune pank lähematel aastatel ennast ära sööb ehk riigil tuleb, et mitte pankra pankrotti viia, et mitte riigil säärast pankrotti üle elada, appi tulla

ja täiendavalt summe anda panga ülalpidamise kuludeks. Minu arvates seepärast on need küsimused, kuidas pank majanduslikult välja tuleb, missugused välja-vaated on pantlehtede realiseerimiseks ja kapitalide mahutamiseks ja kui suured on kapitalid, need küsimused on äärmiselt tähtsad.

Kui vaatame krediitseltside ajalugu, siis näeme, et need on omalajal asutatud ja asutatud mitte ilma rahata. Nii nagu lugupeetud aruandja tähendas, on need juba üle 100 aasta vanad, ja minul on selleaegne kõrgem ukaas käes, kus kõneldakse: üle 100 aasta eest neile mõlemile kahele krediitseltsile on käsk antud välja anda 500 tuhat kuldrubla ja kummalegi veel täiendavalt laenuna 2 miljonit „assignaatsiami“. Siis juba asutamise iuures ei saadud sellest üle, et asutamise juures peab olema teatav kapital. Ka edaspidi kaks laenuasutust Eestimaal tegutsedes ei ole läbi saanud riikliku toetuseta.

Kui meie agraarkrediidi korraldamist siin kodumaal jälgime varematal aegadel, siis näeme, et kodumaal tegutsesid mitu krediitasutust ja võistlesid omavahel. Tagajärg oli see, et võistluses tugevamaks osutus talurahva põllupank. Kui talurahva põllupank tööle asus, siis lühikese aja jooksul, mis ta Eestis tegutses, on ta suure osa oma laenuasajatest moodustanud sel teel, et krediitseltsidelt läksid paljud üle, sest põllupangas olid soodsamad tingimused. 1906.—1917. a. on Eestimaa krediitseltsist põllupangale juurde tulnud 4.600 inimest. See on võrdlemisi suur arv. (V a h e l h ü ü e.) Ma ütlen, et riik oma põllupanga kaudu krediteeris soodsamatel tingimustel ja paratamata oli siin võistlus. Millega oleks see võistlus lõppenud, kui need ajad oleksid edasi kestnud? Nende ajalooliste märkuste iuures oleks selge, et väikelaenusajad oleksid kõik põllupanga juurde üle läinud, ja krediitseltsid oleksid õieti mõisnikkude laenuasutusteks jäänud. Nii et ka ajalooline käik näitab, et see mitte absoluutne ei ole, et eraasutused väga suure edukusega teutseda saavad ja riiklik asutus seda mitte ei või. Meil on sellepärast öeldud, et Eesti maapank on riiklik asutus, paindumata, ei saa midagi teha ja seepärast oleks eralaenuasutust vaja, kes hästi painduv ja vastutulelik. Aga unustatakse ära, et see põhimõte on hoopis teine. Kui meil tahetakse selle juurde jääda, ja praegune koalitsioon ainult seda ütleb, et ainuõiged ja otstarbekohased põllumajanduse pikaajaliste krediitide korraldajad on erakrediitasutused, siis on teil võimalik seda teha. Kui omaaegne Pätsi valitsus tahtis juhtida põllumajandusse suurema summa krediiti, nimelt maapanga kaudu, kes oma iseloomult

pidi olema ka eralaenuasutus, tahtis 100-miljonilist summat sinna paigutada, siis ma ütlen, seda võib arvustada, ühed võivad poolt olla, teised vastu, see on ometi seisukoht ja sellega võib kuidagi leppida. Aga kui tahetakse kaks ühesihilist laenuasutust luua väikese Eesti riigi kohta, siis sellest, lubatagu tähendada, meie kuidagi aru ei saa, kuidas valitsus neile kokkuhoiu põhimõtetele, mida meil Riigikogu üldiselt tunnustab, kuidas tema neile põhimõtetele õieti risti vastu talitada tahab. Nüüd arvatakse, et minnakse välismaale, ja välismaalt tuleb suuresti krediiti siia. Tahaksime loota, et rahvusvaheline agraarpank, mis luuakse, tõesti meie põllumajanduse kasuks ka mõnesuguseid summasid siia mahutada saab, et meil võimalik oleks lühiajalisi laenusid pikaajalisteks teha ja seda oksjonilainet, mis üle kogu maa käimas, kõrvaldada ja valitsusel võimalik oleks talusid oksjonihäämri eest ära hoida seni, kui krediit tuleb. Igatahes sarnase lootusega meil praegu elatakse. See on valitsuse deklaratsioon ja see on ka panga põhikirja paigutatud. Ja õieti ongi see see oreool, millega tahetakse seda panka rahvale vastuvõetavaks teha. Nagu minu eelkõneleja tähendas, selle nanga kaudu ei saa mitte laenu siia iuhitud. Selleks on vaja suuremaid eeltöid, ja selleks on vaja teatav pakett pantkirie, mida anda rahvusvahelisse agraarpanka, et selle vastu raha saada. Siin on pakett 10 miljonit senti, ja neid pantlehti ei teagi kelle käes nad on. Maapanga pantkiriad 770 miljonit, on suuremalt osalt riiklikkude pankade ja riigikassa käes, see on pakett, mis rahvusvahelises ulatuses küsimuse allatulla võiks. Ei saa 10-miljonisendilise paketiä sinna minna ja öelda, 10 miljonit anname välja ja siis toome uued 10 miljonit. Meie ikka nii rahvusvahelisele rahaturule minna ei või ega saa. Lugupeetud Riigikogu liikmed, vidage silmas seda, et praegu mujale, kui rahvusvahelisele pangale, meil väliturule endi pantkiriadega, ka eralaenude ja riiklikkude pantkirjadega, minna ei ole. Seda näeme sellest, et ka teised maad selles samas seisukorras on, nagu meiegi, et ei ole pantkirjadele turgu, sest nende pantkirjade kurss võrdlemisi suur on. Saksamaal viimasel ajal agraarpangas ollakse ametis sellega, et kuidas laenuprotsenti riigi abil alla viia 8% pealt 7% peale. Seal on loodud ka riigi kaasabil agraarkeskpank, kes ostab talu pantkirje, mis on 8%-sed, ja vahetab neid ja annab 7% pantkirjade vastu, et põllumajandust päästa laenukoormast. Kui silmas peame seda, et näiteks viimasel ajal kogu maailmas on diskontoprotsent kõvasti alla surutud, siis pikaaja laenude protsent on koguni tõus-

nud. Kui võtame näiteks 1930. aasta, siis oli selle aasta algul diskontoprotsent Londonis 5 ja 3, Pariisis 3, 2½, New-Yorgis 4½, 2, nüüd koguni 1½, Lätis 6, Soomes 6, Eestis 8 ja 7. Teie näete, et diskontoprotsendi allaviimine on märksa lihtsam, see on riiklikkude keskpankade käes, kelle poolt seda toimetatakse. Aga kui vaatame pikaajaliste pantkirjade turgu, siis näeme, et kõigis neis kohtades, mis ma siin ette kandsin, on kõikumisi olnud, näeme et protsendimäär on tõusnud, tähendab kurss langenud. Järelikult nüüd tulla seletama, et meie saame paigutada rahvusvahelisele turule pantkirju, see on illusioon, see ei ole millegagi põhjendatud. Mis jääb siis üle? Jäävad ainult ikka meie vabariigi ressursid, samad, millega siiaaani finantseeriti maapanka ja mida sealt kaudu välja anti. Kui see aga nii on, kas siis valitsus otsekohe sellele seletuskirjale vastu ei kõnele, kas ta ise ei ütle, et ei ole otstarbekohane mahutada kapitali niisugustesse kahtlastesse paberitesse, mis kõikuda võivad. Kas ei taheta Riigikogule nende kohta selgitust anda? Komisjonis ei ole mitmekordsetele küsimistele vaatamata vastust antud, kas riik kavatseb enda raha sinna mahutada, — aruandja püüab küll seletada, et see on tulevase juhatuse asi. Kas riik kavatseb sellele erapangale anda garantiid. — ka see küsimus on vastamata. Ja kui meie praegu seda seaduseelnõu arutame ja selle küsimuse esitame, siis täie õigusega, sest lõrude lõpuks kõik, mis siin sünnib, sünnib Eesti rahva kulul, ja rahvaesindus ei ole mitte omal kohal, kui ta rahva huvides neile küsimustele selgitust ei nõua. Ma lugesin ühest meie lugupeetud suuremast ajalehest artikli pealkirja all „Kinnisuste politika“. Kui see tõesti praeguse valitsuse poliitika on, et ta sarnase küsimuse juures, nagu see laiaulatuslik küsimus on, vaikib, siis ei tee see ei sellele pangale ega kogu meie rahvamaiaandusele au. Niisugused küsimused on siiski igas riigis sarnased, mille peale valitsus oma maiaanduslikkude kavadega vastab, mil puhul rahaminister või põllutöominister või keegi teine, kelle ülesanne see on, tuleb ja ütleb, kuidas ta tulevikku ette näeb. Praegu aga käesoleva seaduse juures ei ole midagi sellesarnast, peale üksikute lausetega, mis mitte mingiks põhjenduseks sarnase suure seaduseelnõu juures olla ei saa.

Ma ei ole jurist, juriidiliste küsede arutamisel on ka eelkõneleja oma seisukoha teatanud, aga ka sel puhul tahaksin tähelepanu juhtida ühe teise pahema tiiva juristi arvamisele, mida ta on „Rahva Sõna“ avaldanud ja kus väga huvitavaid andmeid ette toob. Kõigepealt toob ette selle seaduse ja kirjutab, et meie teada ei ole kokkulepet küsimuse lahendamise suh-

tes. Nähtavasti „Rahva Sõna“ on teisel arvamisel. Vabandan, et see veidi pikale läheb, aga see on iseloomustav.

„Kõneall olev seaduseelnõu on tingitud endiste mõisnikkude krediitseltside senisest ebamäärasest õiguslikust seisukorrast, mille tõttu likvideerimine viibinud. Asja ligemalt vaadeldes leiame järgmist: Eestimaa mõisnikkude krediitseltsi põhikiri on 16. veebruaril 1898. a. keisri poolt kinnitatud ja 13. märtsil samal aastal senati poolt „Seaduste ja määruste“ kogus avaldatud. Seega vormiline seadus. Kinnitatud põhikirjas on ette nähtud niivõrd krediitseltsi organisatsioon kui ka tema rahaliste toimetuste kord. Seltsi likvideerimine on ette nähtud § 108. Seal öeldakse, et krediitselts tuleb seaduslikus korras likvideerida, kui kahjud ulatavad üle 1/10 liikvelolevate pantkirjade koguväärtusest, ja kui laenuvõtjad liikmed kahju rahaministri poolt määratud tähtajal ei kata. See tegevuse lõpetamise kord maksis harilistes oludes. Erakordsetel juhtudel tuleb aga käia § 115 järele, mis tõlkes kõlab järgmiselt:

„Juhtudel, mis selles põhikirjas ette pole nähtud, allub selts üldistele seadustele, nii praegumaksvatele kui ka nendele, mis pärastpoole antakse.“

Maaseadusega loodi erakorraline seisukord, nagu järgmisest selgub:

Põhikirja § 90 järele olid krediitseltsi omanikkudeks isikud, kellel oli endise Eestimaa kubermangu piirides omanduseks rüütlimõis või mitu mõisat, ja kes seltsist laenu olid saanud. Mõisate võorandamisega kaotasid nende endised omanikud õiguse seltsi osanikud olla. Nende asemele astus Eesti vabariik, kes ka mõisate võlad enese kanda võttis. Kuid kuna toodud paragrahvi järele igal mõisaomanikul-laenusaja oli peakoosolekul ainult üks hääl, mõisate arvu peale vaatamata, kõigi mõisate riigi omaks minekul, seega peakoosolek ainult ühest esitaast koos seisab, üks isik aga vana juriidilise põhimõtte järele: tres faciunt collegium (kolm sünnitavad koosoleku) koosolekut teha ei saa, siis kadus krediitseltsi ülem juhtiv organ, üldkoosolek, mis ka juhatuse valis, ära. Selts võeti lõpuks kui päranduse- tomp hoolekande alla.

Pärijaks on vastuvaidlemata riik, sest temale läksid üle mõisad ühes vastutusega nende võlgade eest. Juriidiline konks üldkoosoleku ühest isikust koosseisumise ja selletõttu selle koosoleku faktilise kõrvaldamise asjus ei annulleeri riigi peremehe õigusi. Kõnealolev seadus on seega sisuliselt riigi varanduse ja võlgade korraldamise seadus. Et seda nii erakorralisel viisil teha tahetakse, paistab ebaseadusepärasena.“ (V a h e l h ü ü d e d.)

„Põhiseaduse järele ei või Riigikogu

seadusandlist võimu valitsusele edasi delegeerida, sest

„rahvaesindajana teostab riigi seadusandlist võimu Riigikogu“ (§ 35), kuna valitsus võib Riigikogule ainult seaduseelnõusid esitada (§ 60 p. 6).

Esitatud seaduseelnõu § 1 öeldakse selgelt:

„Vabariigi Valitsus on õigustatud hoolekande all oleva Eestimaa mõisnikkude maakrediitseltsi põhikirjas muutmisi, täiendamisi ja kustutamisi toimima järgmistel alustel: (loetakse üles mõned põhimõtted)“.

Seaduse muutmised, täiendamised ja kustutamised on ometi selge seadusandlus.

„Põhimõtetes“ või „alustes“ ei ole aga midagi selle kohta öeldud, et uued krediitseltsi peremehed otsekohesed endise krediitseltsi juriidilised järeltulijad on nii õiguste kui kohuste suhtes.“

Ma tahtsin tähelepanu juhtida sellele, et uued peremehed ei ole peremehed kohustuste ja õiguste suhtes. „Hoopis selle vastu nad võtavad endise seltsi üle riigi vahetalitusel, kes teadupärast endiste mõisnikkude võlgade eest vastutab ja kui ülendaja vastutama peaks, kui muid aluseid ei ole. Uued peremehed saaks, nii tuleb oletada, krediitseltsi varandused puhalt, s. o. võlavabalt enesele. Rahvas maksab võlad.“ Siin on minu arvates ka üks konks. Ma tõin ette pahemast tiivast juristi avalduse „Rahva Sõnast“. Vaadake, kui puudujääk võib tekkida, seda ei võeta üle, vaid see tuleb meil, riigil, maksta. Kuidas see on?

„Edasi seaduse eelnõu §§ 2 ja 3 tuleb nii aru saada, et hoolekanne lõpetatakse nii Eestimaa kui Liivimaa krediitseltside suhtes väljaspool harilist korda, ilma kohutule hoolekande üle aruande esitamata.“

See on põhjendatud. Aga selle põhjendamise juures, lugupeetud Riigikogu liikmed, on huvitav nähe. Kui komisjonis tähelepanu juhti selle peale, et vaja talitada vastavate tsiviilseaduste korras, siis lükkas koalitsioon üksmeelselt selle tagasi. Teisel päeval seaduseelnõu III lugemisel hakkas sotsialistidel endil piinlik, ja lugupeetud komisjoni liige sotsialistlikust pahemast tiivast, härra Rei, redigeeris selle veidi ümber, ja aruandja ühines. Vaadake, nii oli lugu. Meile on pahemalt tiivalt sagedasti ette heidetud, et meie olevat teinud selle seaduse juures töötakistust, siis võib tõendada, missuguse kaljuna on koalitsioon seisnud ka tehniliste küsimuste arutamisel, et võib-olla, et opositsioonilt tuleb niisugune ettepanek, mis knihviga on, ja ilma, et sisuliselt seda kaalutaks, lükatakse ta tagasi. (V a h e l h ü ü e.) See ajaleht on pühapäeval, 26. aprillil 1931. a.

„Siis lõpuks tuleb vaidlust avaldada riigi päralt olevate varanduste ebamäärasele kolleegiumile üleandmise kohta. Eelnõu § 1 p. d) öeldakse: „Kõik senised eelnimetatud maakrediitseltsist laenusajad väikemaa-omanikud tunnustatakse, nende soovivaldusel seltsi liikmeteks.“ Ei ole selge, kas endised mõisnikud ka liikme õigused tagasi saavad või mitte. Ja kuidas on uute liigete vastuvõtmisega? Need on olulised küsimused, sest ei ole võimalik riigi varandusi mingisuguse juhusliku inimeste grupi käsutusse anda, pealegi ilma õigusi ja kohuseid täpselt kindlaksmääramata.

Nende juriidiliste märkuste juurde lisame soovi, et uue agraarpanka asutamine oleks kooskõlasse viidud meie üldise agraarkrediidi korraldusega. Veel ühe panga juurde asutamine ei tähenda sugugi rahaprotsendi odavamaks minekut ega vabade kapitalide ilnumist. Hoopis ümberpöördud — pankade arvu suurenemisega kasvavad kulud ja väheneb usaldus. Sellepärast oleks põllupidajatele palju kasulikum uue panga asutamise asemel seniste arvu vähendada.“

Sellele artiklile on lehetoimetuse poolt teadlikult pealkiri pandud: „Anname käesolevatele ridadele ruumi vaieluse korras.“

Nii et ei või öelda, et see toimetuse seisukoht on, aga nähtavasti on peetud vajalikuks... (V a h e l h ü ü e.) ka seal tähelepanu juhtida... (V a h e l h ü ü e.) See on ühe nende juristide arvamine, ja ma ütlen, mina kahjuks jurist ei ole ja mina seepärast ei saa nendesse juriidilistesse peensustesse minna, ja et ma mitte meie juristide seisukohta, minu erakonnas inimeste seisukohta siin ette tooma ei hakkaks, sest siis võidakse öelda, (V a h e l h ü ü e.) et ma olen sihilik. Ei ole, siin ei ole mitte Jans'i nime all... (V a h e l h ü ü d e d. — N a e r.) Mina olen ka tarvitanud seda meetodit, et on kasulikum võtta selle ridadest, kust seaduse põhjendajad tulevad, et siis näidata, et meie üksi ei ole sellel seisukohal, et siin õigus on küsida Vabariigi Valitsuselt nende küsimuste kohta selgitust ja aru.

Tulles selle küsimuse juurde, kas meil on vaja uut agraarpanka, pean selle küsimuse juurde veel tagasi tulles tähendama, et peale neid üleslugemisi meie agraarkrediidi korralduses praegu meil 13 liiki asutusi või laenukorraldusi on, kes meie põllumajandust finantseerivad. Minu arvates selle asemel, et asutada uut pank, peaks Vabariigi Valitsuse mure olema, et sarnast virr-varri meie agraarkrediidist kõrvaldada, ja ülesanded ühte viia. (V a h e l h ü ü e.) Mina olen seda ammugi kõnelenud. (V a h e l h ü ü e.) Härra Zimmermann'il on ka need kavad olnud. Minu arvates peaks siin eeskätt Vabariigi Valit-

sus tegutsema. Ma olen mitmel puhul Riigikogus sõna võttes soovitanud, et meil ühtlustataks riiklikud krediidid ja maapangale tõesti iseloom antaks, et ta oleks üldiselt meie põllumajanduse pikaajalise krediidi korraldaja. Ma ütlen, seda õigustab senini maapanga alla koondunud, maapanga alla viidud talude hulk. Kuni 1. aprilliks s.a. oli maapangas panditud ligi 4.900 vanatalundit, summaga 7.700.000 krooni. Lõplikult müüdud ja kinnistatud asundusetalundeid oli Eesti maapanga raamatutes 9. maiks s.a. 10.034 talundit koguvõlaga Kr. 10.000.000.— ja lõplikult müüdud, kuid veel kinnistamata 21.587, koguvõlaga 31 miljonit krooni. Seega on maapangas seni panditud 36.521 põllumajanduslikku kinnisvara, 27% talundite kogu arvust üle 40 miljoni krooni koguvõlaga. Peale selle on maapanga valitseda 35 tuhande asuniku riiklikud laenud. Need hiljem liidetakse ja lähevad sinna üle. Üle 133 tuhandest põllumajanduslikust üksusest kogub niiviisi lõpuks maapanga juurde võlgnikkudena kuni 80 tuhat kinnisvara, koguvõlaga umbes 50 miljonit krooni.

Kui nüüd endiste mõisnikkude krediitseltside laenusaaajate eeskujul tunnistada maapanga kaasomanikkudeks ja vastutajateks kõik laenusaajad, siis tõstaks see maapanga vastutusevõimet mõeldava äärmise piirini. Ja peab ütlema, et ka praegune maapank kui sarnane tegutseb juba mitte puhtriikliku asutusena, vaid seal on tervelt 6 liiget nõukogus, keda valivad laenusaajad, ja kelle valimised praegu üle maa on käimas. Nende kohta ei ole Vabariigi Valitsusel mingit sõna öelda, kas ta tahab, et Jüri või Jaan valitakse maapanga nõukogusse. Kui seda konstruktsiooni muuta põhikirja uuendamise teel, siis on võimalik sellest samast pangast luua eralaadiline pank, ilma et vapustust oleks. Ütleme, et maapanga all on kinnisvarasid umbes 80 tuhat, see on $\frac{1}{2}$. (Vahel üü e.) Ma ei saa teiega vaielda. Kui teie nüüd selle arvu kõrvutate teisega, mis meil siin praegu on, see on umbes 50 miljonit krooni ehk 5 miljardit senti, teisel pool on ainult 9 miljonit 200 tuhat senti laenusaaajaid, ja laenusaaajate hulk on 80 tuhat, siin 5.900, ja kui nüüd need peavad olema üle tassitud erapanka, mis muidu tegutseda ei saa, siis näete, et siin ei ole majanduslikku alust selle panga tegutsemiseks. Kui tahetakse otsida aluseid, siis on õige see põhjus, mis ajakirjanduses ja ka mujal väljendatud, ja seepärast võime õigusega öelda, et siin on tegemist parteipoliitiliste kombinatsioonidega, mis panga ellukutsumist nõuavad. See on pensioniasutis nendele meestele, kes poliitiliselt vastavatest tiibadest mõtleavad lahkuda. Eesti riik ei ole loodud selleks, et luua pensioniasutisi ja meie rahandust segi paisata.

Seepärast ei ole õigustatud selle seaduse Riigikogu ette toomine. Meie tahame kindlasti selle seaduse puuduste peale veel II lugemisel tähelepanu juhtida ja õigusega küsida siin seda, et Vabariigi Valitsus tooks meile ette majanduslikke põhjendusi, et meil oleks võimalus kõrvutada neid teistega ja näidata, et need on majanduslikult vastuvõtmatud. Meie ei tohi siin tulla ja vaielda, nagu komisjonis, siis on see „kinnisuste“ politika, mis viib meie riigi hädaohtu ja pankrotti.

O. K a s k (korra kohta): Kuna koosolek on kestnud üle 4 tunni, siis teen ettepaneku,

lõpetada koosolek, põhjustel, et koalitsiooni rühmad ei tunne mingit huvi selle küsimuse kohta, ja seepärast ei ole mõtet koosolekut edasi pidada.

Aruandja A. L e p s (fakt. märk.): Tahan öiendada seda, et härra Penno ütelus ei vasta tõeale, et umbes 50 miljonit olevat antud hoolekande peale. (V a h e l ü ü d e d.)

Riik kui avalik õigusekandja, kellele kuulub riigikassa, ei ole ühtki senti selle hoolekande peale pannud, vaid riik kui laenusaaaja on maksnud protsente ja on maksnud administratsiooni kulusid. Põhikirja järgi tuli riigil maksta $\frac{1}{2}$ % administratsiooni, aga pärast vastava rahaministri otsusega tõsteti administratsiooni kulude protsenti. See on 1924. aastal rahaministri otsusega kinnitatud. Riik on vastavalt maksnud.

Käesoleva seaduse juures ei saa süüdistada aruandjat. Kui riik seda maksis, siis pidi ta teadma, kas tal oli õigus maksta või mitte. Kordan veel, et riik kui laenusaaaja on maksnud protsente ja administratsiooni kulusid.

Teiseks tõendas siin härra Penno, nagu ei võtaks kohustusi üle see uus pank.

§ 2. on öeldud, et: „Pärast uuendatud põhikirja avaldamist määrab Majanduseminister kokkuleppel Põllutöoministriga Eesti Maakrediitseltsi ajutise kolmeliikmelise juhatuse, kellele Eestimaa Mõisnikkude Maakrediitseltsi hoolekanne, kui ka end. Liivimaa Mõisnikkude Maakrediitseltsi hoolekanne annavad üle kõik nende hoolde usaldatud varandused aktivaga ja passivaga ühes kogu asjaajamisega.“ Siin on öeldud, et antakse üle aktivaga ja passivaga. Passivad ongi kohustused, ja kas siis on tarvis seadusele juurde lisada, mis selle all mõistetakse. Nii et see ka sisult on selge.

Mis puutub hoolekandesse, kuidas hoolekanne annab aru ja kuidas seda lõpeta-

takse, siis on siin öeldud, et mõlemad hoollekanded lõpetatakse tsiviilseadustes ettenähtud korras, tähendab seaduslikus korras. See on ka päris selge, nii et selle üle enam juttu ei või olla.

Mis puutub härra Penno tähendusse, et härra Kalbuse parandus ei ole vastu võetud, siis oli paranduse mõte teine. Seal oli öeldud, et peale selle, kui aruanded läbi vaadatud, oleks võimalik panga asutami-

sele asuda. Mitte sellepärast ei lükatud parandus tagasi, et see opositsioonilt tuli, vaid seepärast, et see ei olnud vastuvõetav.

Juhataja: Riigikogu liikmed lubavad enne asjalikke õiendusi selgitada korra küsimust. Rkl. Kaselt on ettepanek, lõpetada Riigikogu koosolek.

(Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 21.21 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretärid (allkirjad).

Koosoleku juhatajad (allkirjad).

